

Ursäkta, men hur löd klimatfrågan?

– en policydiskursanalys av Skåneregionens klimatarbete

Sebastian Garczyna Johansson

2012

Miljövetenskap

Examensarbete för masterexamen 30 hp

Lunds universitet

Ursäkta, men hur löd klimatfrågan?

- en policydiskursanalys av Skåneregionens klimatarbete

”Det finns ett slags hänsynstagande, ingen vågar säga att de är emot miljöfrågor”

Sebastian Garczyna Johansson

Tack till...

Många människor har spelat en betydande roll i mitt liv under uppsatsskrivandet. Jag vill tacka er alla. Emellertid kommer här bara anges de som haft en direkt betydande roll för själva uppsatsen.

Först vill jag tacka mina handledare Roger Hildingsson, som väglett mig genom diskursteorins snåriga labyrinter, och Jamil Khan, som höll mig kvar i verkligheten. Ett välriktat tack bör därefter ges till forskningsprogrammet LETS 2050 (www.lets2050.se) för idéer, möjligheter och alla annan form av bistånd.

Därefter vill jag tacka Per "Hertig" Bodin (världens bästa vän!), Oskar Holst (Lomma), Emanuel Jomaa (it goes without saying), Hanna Maren Buchmueller (punch will be served), Madelene "UNGE" Garczyna (Meh), Christian Schalburg (pålängelet), Elin Lögdahl (när blir det mat?), Jim & Sandra Ferreira-Axelsson (det är er gitarr det är fel på!), Robin Rickardsson (vad sägs om hyresgästföreningen?), Samuel Bothén (we are but sheep...), Terese Göransson (du är väl inte stressad?), Henrik Westregård (ångestdiagram och camping), Garczynorna på Skogslyckan (hela lägenheten är fylld av glas), Mikael Svensson (det är ändå inga poliser ute på söndagar), Simon Jäger (fler punkter säger du), Guinness, Shout out Stout och The Levellers.

Sist, men absolut inte minst (om än kortast), Tessa Garczyna, min älskade syster, vad skulle jag göra utan dig?

Abstract

Environmental concepts are nowadays used so often that their meanings can be questioned. It seems as if everyone claims to act in a sustainable way. But what does sustainability really mean? If actors do not share the same understanding of environmental concepts it will be impossible to address the problem in question. Theories exist stating that it is through policy that society defines a problem and also gives concepts like "sustainability" a common definition. This essay studies the understanding of the "climate transition" concept among environmental stakeholder in the region of Skåne, in Southern Sweden. The study therefore focuses on how this concept is being used in regional environmental policy and how it is being used by regional stakeholders. The study shows that the understanding of environmental problems in general is rather similar. However, the notion on how to address the problems differs. The understanding of the "climate adaptation" concept also differs. The policy-discourse sees no need to change our ways of living since climate adaptation and economic growth go hand in hand.

Conversely, most regional actors do not share the view of the policy-discourse and see the need of societal changes. These changes are held back by an insufficient political system and among the regional actors there is a general distrust in the political system to handle environmental issues.

Nyckelord: policydiskurs, Maarten A. Hajer, klimatomställning, klimatfrågan, Skåne

Antal ord: 21 500

Innehållsförteckning

1	Inledning och problemformulering	1
1.1	Syfte och Frågeställning	3
1.1.1	Avgränsningar	3
1.1.2	Disposition	4
2	Diskurs	5
2.1	Vad är diskurs	6
2.1.1	Foucault	6
2.1.2	Diskurstyper	7
2.1.3	Diskursteori	8
2.1.4	Policydiskurs	10
3	Diskursanalys	13
3.1	Diskussion och inledande metod	13
3.2	Policydiskursanalys	13
3.2.1	Att analysera text	15
3.2.2	Definiera mätpunkter	17
3.2.3	Färdig analysmall	21
3.3	Material	21
3.3.1	Policy	21
3.3.2	Intervjumetod	22
3.3.3	Urval	24
4	Klimatdiskurser i Skåne	26
4.1	Bakgrund	26
4.2	Problembild	28
4.2.1	Utmanande diskurser	31
4.3	Natur och ekonomi	34
4.3.1	Utmanande diskurser	37
4.4	Politiskt system och aktörer	41
4.4.1	Utmanande diskurser	48
4.5	Story-lines	55
4.5.1	Utmanande story-lines	57
5	Slutsats	60

5.1	Analys och slutsatser	60
5.2	Avslutande reflektioner	64
6	Begrepp	65
7	Referenser	67
8	Appendix 1 – Intervjupersoner	70
9	Appendix 2 – Frågemall	71

Figurförteckning

3.1	Dryzeks mall	18
3.2	Hypotetiskt tillämpad mall.....	19
3.3	Färdig analysmall	21
4.1	Policydiskurs: problembild	31
4.2	Utmanande diskurser: problembild	34
4.3	Policydiskurs: natur och ekonomi	37
4.4	Utmanande diskurser: natur och ekonomi	41
4.5	Policydiskurs: politiskt system och aktörer	48
4.6	Utmanande diskurser: politiskt system och aktörer	55
5.1	Utmanande diskurser	62

1 Inledning och problemformulering

Klimat är ett vanligt förekommande debattämne idag. Det finns mer kunskap och fler bevis på att klimatet kommer att förändras än någonsin tidigare. På grund av människan kommer klimatet att se annorlunda ut i framtiden, nästkommande generationer kommer att ha andra förutsättningar än de vi föddes till. Med största sannolikhet blir det framtida klimatet varmare vilket påverkar exempelvis var vi kan bo och odla vår mat. Klimatflyktingar, stigande havsnivåer och ökad frekvens av extremväder är troliga konsekvenser. Därför har ämnet fått stort fokus i media, inte minst inför Köpenhamnsmötet, (COP 15) 2009. Land efter land tycks inse allvaret, eller hotet. USA, Kina och EU talar alla om klimat. Maldiverna har inrättat en fond där de avsätter pengar för att kunna köpa nytt land. Ett land så låglänt som Maldiverna kommer sannolikt att översvämmas redan detta sekel.¹ Ett sådant exempel gör hotet mer påtagligt och kanske är det därför mer och mer pengar spenderas inom området. Begreppet klimat har blivit allt mer förekommande i takt med att diskursen har förändrats; den förändras fortfarande. Vad som tidigare handlade om *tillväxtens gränser* handlar idag om växthuseffekt, global uppvärmning och utsläppsminskningar och det talas om behovet av en klimatomställning.

Inom EU finns flera klimatmål. Ett system med utsläppsrätter har redan introducerats och det så kallade 20/20/20-paketet handlar om att minska utsläppen av växthusgaser med 20 procent, att 20 procent av energin ska komma från förnyelsebara källor samt att energieffektiviteten ska öka med 20 procent till år 2020. Därtill finns mer långtgående mål och det kanske mest ambitiösa är att minska utsläppen med 80-95 procent till år 2050.² Mitt i detta har Sverige lyckats profilera sig som progressivt på miljöområdet och regering och riksdag har antagit två övergripande klimatmål. Först är målet att minska utsläppen med 40 procent till år 2020 och att hälften av all energi ska vara förnybar. Därefter följer visionen att ”Sverige år 2050 inte ska ha några nettoutsläpp av växthusgaser. Därmed kan Sverige visa vägen för den omställning som är nödvändig runt om i världen”³. Ett sådant mål uppfyller inte sig självt; det kräver omfattande resurser och engagemang. Därför pågår ett färdplansarbete, i bland annat Sverige, med syftet att ta fram förslag på konkreta åtgärder. Idén kommer från FN:s klimatkonferens i Cancún, 2010, där alla industriländer fick i uppdrag att ta fram strategier för att

¹ Chakrabarti, K, Sumon, Ahmed, Saeed, 2008. *CNN: Sinking island's nationals seeks new home.*
<http://edition.cnn.com/2008/WORLD/asiapcf/11/11/maldives.president/index.html>

² Regeringen, 2011. *Färdplan för Sverige utan klimatutsläpp 2050.*
<http://www.regeringen.se/sb/d/14997/a/172811>

³ Regeringen.se, 2012. *Nationellt klimatarbete.*
<http://www.regeringen.se/sb/d/8756>

1.1 Syfte och Frågeställning

Syftet med undersökningen är att studera det skånska klimatomställningsarbetet ur ett diskursanalytiskt perspektiv. Det avser göras genom att fokusera hur olika uppfattningar kommer till uttryck i och påverkar policydiskursen om klimatomställningen som en lösning på klimathotet. Det betyder att begreppet klimatomställning, och de uppfattningar som omger detta, står i fokus. Genom att analysera skånsk policypraktik och jämföra den med hur regionala och lokala policyaktörer talar om klimatomställningen är förhoppningen att visa hur skillnader i själva uppfattningen av detta fenomen kan påverka klimatarbetets inriktning, utformning och genomförande.

Undersökningen syftar sålunda till att besvara följande två frågeställningar:

- *Hur gestaltas "klimatomställning" i en skånsk policypraktik?*
- *Skiljer sig, och i så fall hur skiljer sig, regionala och lokala aktörers gestaltning från den etablerade policypraktiken (såsom den kommer till uttryck i offentliga policy- och strategidokument)?*

1.1.1 Avgränsningar

Undersökningen har vissa ramar att förhålla sig till. Därmed måste den avgränsas för att vara görbar. Att välja Skåne som geografiskt område har givetvis praktiska och tidsmässiga fördelar, det är dock inte den främsta anledningen. Att Skåne har givits en ledande roll i det svenska färdplansarbetet och framtagandet av en **FÄRDPLAN 2050** gör regionen speciellt intressant att studera. Dessutom genomförs en liknande studie på nationell nivå inom ramen för forskningsprogrammet LETS 2050.⁸ Att kunna jämföra mellan studier av policydiskurser på nationell och regional nivå kan ge underlag för mer generella slutsatser. Det faller dock utanför den här studiens ramar, som snarare kan lämna bidrag till sådana analyser.

Undersökningens ansats är inte normativ. Den kommer därmed inte ge några konkreta förslag på policyformuleringar. De eventuella skillnader som påvisas kommer därför behandlas värderingsfritt, arbetet har alltså både sin början och sitt slut i det empiriska materialet.

⁸ Kronsell, Annika, Hildingsson, Roger, Khan, Jamil, 2012. *Intervjustudie om förutsättningar för en svensk klimatomställning – preliminära resultat*. LETS-rapport (www.LETS2050.se).
http://www.lth.se/fileadmin/lets2050/Rapporter_o_Abstracts/120508_Intervjurapport_final.pdf.

1.1.2 Disposition

I följande kapitel följer en introduktion till diskursteori. I kapitel tre följer en redogörelse för det metodologiska tillvägagångssätt som undersökningen kommer att utgå ifrån. I kapitel fyra analyseras det empiriska materialet och slutligen i kapitel fem redovisas resultat och slutsatser.

2 Diskurs

”I vetenskapliga texter och debatter används ordet diskurs ofta urskillningslöst utan närmare bestämning av dess innehåll. Det har självklart inneburit att begreppet blivit ganska oklart”⁹

Att utgå från diskursiva ansatser medför vissa problem. Gränsen mellan teori och metod i en diskursanalys är inte helt självklar. Istället kan de ses som överlappande och intimt *sammanlänkade*.¹⁰ Maarten A. Hajer beskriver diskurs som en samling idéer efter vilka vi kategoriserar världen och på så vis skapar mening för oss; utövandet sker genom att följa vissa mönster. Dessa mönster går att finna genom att studera språket vilket alltså är fundamentet för en diskursanalys.¹¹ Det är dock mer komplicerat än så.

Undersökningen kommer på intet vis göra anspråk på att förklara alla aspekter av ordet diskurs. Däremot ämnar den ge en introduktion till begreppet. För den som vill veta mer finns det mängder med litteratur, alla med egna tolkningar; det råder viss oenighet om definitionen. Att diskurs handlar om en samling idéer som påverkar hur vi uppfattar världen tycks råda enighet om, men vad som faktiskt ingår i en diskurs, var den börjar och slutar, finns det olika uppfattningar om. Det finns inget svar på var en diskurs börjar eller slutar. Dessutom är diskursteori kritiserat på sin egen grund. Om diskurser påverkar hur vi upplever verkligheten så påverkar den även den forskning som bedrivs.

Komplexiteten hos diskursteorin kan diskuteras i oändlighet. För att avancera kommer den traditionella diskursteorin, och diskursanalysen, kompletteras med Maarten A. Hajers bok **THE POLITICS OF ENVIRONMENTAL DISCOURSE**. Hajer har kritiserat diskursteori, och diskursanalys, för sin komplexitet och svåra tillämpning. Han har istället utformat en förenklad diskursiv teori som den här undersökningen kommer att använda. Undersökningen är alltså inte en klassisk diskursanalys, med allt vad det innebär. Det betyder dock inte att diskurs kan lämnas utan vidare förklaring.

⁹ Jorgensen, Winther, Marianne, Phillips, Louise, 2000. *Diskursanalys som teori och metod*, Lund: Studentlitteratur, s 7.

¹⁰ Ibid. s 10.

¹¹ Hajer, A. Maarten, 2012. *Maartenhajer.nl - FAQ*.
http://www.maartenhajer.nl/?page_id=14

2.1 Vad är diskurs

”Betrakta diskurser som sociala mönster av betydelsefixeringar som står i instabila förhållanden till varandra. En diskurs är således ett bestämt sätt att tolka världen”¹²

Diskurs som teori erbjuder ett synsätt om sociala relationer och språk. Därtill behandlar den även maktrelationer, identitet och förflyttar fokus från den enskilde individen till förmån för strukturer bortom individens kontroll.¹³ Diskursteorins kritik av den traditionella forskningen går ofta ut på att ifrågasätta huruvida individer kan beskriva sina *inre och yttre förhållanden* eftersom språket ger oss begränsade, kanske ofullständiga, möjligheter till uttryck. Det som sägs behöver inte nödvändigtvis spegla det som en aktör egentligen vill förmedla; språket anses vanskligt.¹⁴ ”Språket till sin karaktär är metaforiskt [eftersom] språket inte avspeglar verkligheten utan perspektiverar den”.¹⁵ Bergström och Boréus instämmer: ”därmed återspeglar inte heller språket någon materiell sfär”¹⁶. Jonathan Potter förklarar förhållandet: genom språket förvandlar vi materiella/verkliga ting till felaktiga beskrivningar av dem.¹⁷ Det i sig betyder inte att det inte finns någon verklighet, bara att människor är oförmögna att beskriva den eftersom det inte finns någon direkt länk mellan språk och verklighet. Ett objekt får således sin betydelse utifrån betraktarens ögon, en sten kan vara ett vapen likväl som ett fornynd.¹⁸

2.1.1 Foucault

Som diskursteorins grundare nämns oftast Foucault.¹⁹ Enligt Alvesson och Sköldberg är Foucaults idéer speciellt viktiga när det gäller relation mellan makt och kunskap. Även för metodologisk forskning är hans idéer essentiella och banbrytande.²⁰ Foucault såg diskurser som något utanför människans kontroll, de uppkommer slumpmässigt och är åtskilda i tiden.²¹ ”Diskursen om psykisk

¹² Jorgensen, a.a. s 136.

¹³ Bergström, Göran, Boréus, Kristina, 2000. *Textens mening och makt – Metodbok i samhällsvetenskaplig analys*. Lund: Studentlitteratur, s221-225.

¹⁴ Alvesson, Mats, Sköldberg, Kaj, 2010. *Tolkning och Reflektion – vetenskapsfilosofi och kvalitativ metod*. Lund: Studentlitteratur (Andra upplagan), s 460-461.

¹⁵ Ibid

¹⁶ Bergström, a.a. s 235.

¹⁷ Potter, Jonathan, 2010. *Representing Reality – Discourse, Rhetoric and Social Construction*. London: SAGE Publications Ltd, s 107 (här gällande vad Potter kallar *ironizing discourse*).

¹⁸ Bergström, a.a. s 235.

¹⁹ Jorgensen, a.a. s 19, Neumann, B. Iver, 2003. *Mening Materialitet Makt – En introduktion till diskursanalys*. Lund: Studentlitteratur, s 35, Bergström, a.a. s 225, Torfing, Jacob, 1999. *New Theories of Discourse – Laclau, Mouffe and Zizek*. Oxford: Blackwell Publishers, s 94.

²⁰ Alvesson, a.a. s 367-368.

²¹ Ibid. a.a. s 369.

*sjukdom - är grunden för makten*²². Diskursen säger oss vad vi ska betrakta som psykisk ohälsa och vad som inte ska betraktas så. Diskursen blir därmed överordnad maktbegreppet eftersom makt inte är ett enskilt begrepp utan endast något som uppstår i relation till något annat. Därmed menade Foucault att institutioner inte är maktbärare utan snarare befäster den maktfördelning som finns; sociala regler och mönster kan alltså hjälpa till att bevara en maktbalans. Individer formas efter diskursen då den påverkar vilken kunskap vi får samt hur vi ska värdera den. Den rådande diskursen sätter alltså ramar för vår verklighetsuppfattning.²³ Det behöver dock inte vara strikt negativ utan, som Bergström och Boréus poängterar, ”att bygga murar mellan folk skapar samtidigt processer som kan leda till deras demontering”²⁴. De begränsningar som finns ger även möjligheter att frigöra sig från dem.

Det är viktigt att ha förståelse för hur diskurser påverkar oss eftersom de styr över oss. Själva makten består i diskursens förmåga att påverka. Makt är att definiera vad som är acceptabelt. Makt kräver därmed kunskap och kunskapen lägger fram bevis. Bevis för att jorden är rund utesluter avvikande åsikter. Foucault såg därmed diskurs som en hegemonisk kraft som färgar vår tillvaro och begränsar vårt handlingsutrymme. Dessutom menade han att det bara finns en diskurs i varje epok, intresset ligger i att se hur den förändras. Foucault var alltså intresserad av vilken diskurs som råder i en viss tid och att jämföra den med en annan tid.²⁵

2.1.2 Diskurstyper

I modern diskursteori finns en stor skillnad i jämförelse med Foucault. Istället för en enda rådande diskurs ses diskurser som något som existerar parallellt med varandra. ”Foucault refererar till *Diskurser med stort D* medan *Diskursanalys* intresserar sig för *lokala diskurser*”²⁶. Således finns redan här en uppdelning av diskursbegreppet där Foucault anses stå för en mer komplex, global och avancerad version. Det tycks dock finnas lika många definitioner som tillvägagångssätt.²⁷

Utöver Foucault räknar Jorgensen och Phillips upp tre olika *diskursiva* synsätt. De får namnen: *diskursteori*, *kritisk diskursanalys* samt *diskurspsykologi*.²⁸ Synsätten erbjuder alla såväl teorier som metodologisk vägledning, var och en med för- och nackdelar. Därför menar Jorgensen och Phillips att det inte finns någon anledning att kategoriskt hålla sig till ett synsätt, det kan mycket väl finnas undersökningar som görs bäst med en kombination av alla tre. Således föreslår de att den som ska forska i ämnet komponerar sitt eget

²² Alvesson, a.a. s 369.

²³ Bergström, a.a. s 225-227, Alvesson, a.a. s 370-373, Jorgensen, a.a. s 20.

²⁴ Bergström, a.a. s 225.

²⁵ Jorgensen, a.a. s 20, Bergström, a.a. s 225-229.

²⁶ Alvesson, a.a. s 460.

²⁷ Bergström, a.a. s 222.

²⁸ Jorgensen, a.a. s 7.

angreppssätt.²⁹ Här uppstår då ett vägval. Undersökningen är inte en renodlad diskursanalys och att redogöra för alla tre synsätt har därför inget egenvärde. Diskursteori är komplext nog som det är och därmed finns en fördel i att fokusera på endast ett av dessa synsätt gällande teoretisk förståelse och istället dra nytta av tillvägagångssätten från samtliga. Undersökningen kommer härmed att använda sig av vad Jorgensen och Phillips kallar *diskursteori*. Det då den är mest förekommande bland genomsökt litteratur samt att den inte per definition skiljer på diskursiv praktik och andra sociala praktiker.

2.1.3 Diskursteori

Det som kommer benämnas som diskursteori är det diskursiva angreppssätt som utvecklats av Laclau och Mouffe. De menar att diskurser formar sociala regler vilka påverkar vårt agerande. Det finns inget område utanför diskurserna utan allt kan förklaras utifrån en diskursiv teori, såväl tal som handlingar.³⁰ Diskurser existerar parallellt och därför kan sociala regler och värderingar stå i konflikt med varandra. Det resulterar i en *diskursiv kamp* att bli dominerande diskurs. I enklare ordaval, diskurser existerar parallellt och kämpar om att uppnå hegemonisk status.³¹

Diskurs förklaras som att vissa ord³² får en bestämd betydelse inom den gällande diskursen. Ett ord betyder alltså en sak och bara den saken, alla andra betydelser är uteslutna. Ord kan dock inte få en betydelse ur tomta intet, betydelsen skapas i relation till andra ord. *Nodalpunkt* är den centrala punkt från vilken andra ord får sin betydelse. Jorgensen och Phillips tar ordet *kroppen* som exempel. Inom den medicinska diskursen får *symptom*, *vävnad* och *skalpell* sin betydelse i relation till *kroppen*. När ett ord fått en fixerad betydelse kallas det för *moment*. Ordet har då en betydelse inom diskursen (i förhållande till diskursens *nodalpunkt*). Att ett ord har en betydelse inom en diskurs betyder dock inte att de är fixerade för all framtid. En betydelsefixering utesluter alternativa betydelser ordet kunde haft. De definitioner som utesluts inom en diskurs kallas för *det diskursiva fältet*. Genom att det diskursiva fältet erbjuder alternativa förklaringar så utmanas alltid *moment* av dessa och om ett *moment* börjar tappa sin fixering och bli mångtydigt kallas det för *element*. *Element* är således ord vars definition

²⁹ Jorgensen, a.a. s 14.

³⁰ Bergström, a.a. s 228-230, Jorgensen, a.a. s 31, Torfting, a.a. s 90.

³¹ Jorgensen, a.a. s 13, Torfting, a.a. s 82, 98.

³² Det bör här tilläggas att inom diskursteorin undviks ordet "ord" och istället används "tecken". Tecken betyder "sammanvägningen av uttryck och innehåll" (Bergström, a.a. s 229), alltså term och begrepp sammankopplat. För enkelhetens skull, då det kommer bli många begrepp att hålla reda på, kommer ordet "ord" att användas istället för tecken. Förhoppningen är att det gör texten mer lätthanterlig.

inte fastställts inom en diskurs; det är ett ord med flera betydelser, alltså motsats till *moment*.³³

Då olika diskurser existerar parallellt finns det ord vars betydelse de konkurrerar om. När olika diskurser slåss om ett ords betydelse, och därmed gör dem till ett *element*, kallas detta för *flytande signifikant*. Själva konflikten i sig kallas för *antagonism*. Till skillnad från *element*, som är ett mångtydigt ord inom en diskurs, är *flytande signifikanter element* mellan olika diskurser. Exempelvis *kroppen* kan vara en *nodalpunkt* med fast betydelse inom den medicinska diskursen samtidigt som en konkurrerande diskurs menar något helt annat med *kroppen* (som ett ord med spirituellt fokus). Därmed blir ordet en *flytande signifikant* mellan de två diskurserna. Diskurserna tävlar alltså om ordets betydelse och kan komma att påverka ordets mening inom en konkurrerande diskurs. Inom diskursteorin menas det att varje gång ett ord används får det en liten förskjutning i sin betydelse, det kallas för *artikulation*.³⁴

Diskursteorin fäster stor vikt vid politik. Det är politik som avgör hur vi formar vårt samhälle och därmed formar den diskurs vi lever i. Politik säger oss nämligen vad som är rätt och vad som inte är det.³⁵ Det sker genom *hegemoniska interventioner*, alltså när en diskurs är så hårt (politiskt) driven att den undertrycker alla andra och får övertaget på alla områden; den är då *objektiv*. Objektivt är därmed det vi tar för givet och vägen dit går genom artikulationer.³⁶ Objektiv är dock inte nödvändigtvis ett konstant tillstånd; det som är objektivt kan bli föremål för diskussion igen, den processen kallas för *dekonstruktion*.³⁷

Flytande signifikanter kan användas som politiska vapen. Att använda *flytande signifikanter* som *representation* för en helhet kallas för *myter*. Det finns ord som baseras på ett objektivt, högre, yttre. Jorgensen och Phillips använder ”Danmark” som exempel. Ordet Danmark används som om det hade en objektiv mening bortom vår existens, att Danmark är oföränderligt i tid och rum. Men i själva verket är Danmark snarare en föreställning utan någon klar definition, alltså en *myt*. Men genom att använda ordet skapas en arena där politiker kan säga sig kämpa för Danmarks bästa. En diskursanalys kan använda *myter* för att se vad som framstår som en objektiv realitet och på vilka olika sätt det framställs.³⁸

Diskursteorin menar att våra *identiteter* skapas genom den diskursiva strukturen. Inom varje diskurs finns en *subjektsposition* och det kan vara allt ifrån mamma, gäst, son, patient eller invånare. De olika *identiteterna* kommer även med förväntningar på hur *subjektet* bör uppföra sig och agera. Det kallas för *ekvivalenskedjor* och när diskurser försätter oss som *subjekt* kallas detta för *interpellation*.³⁹ ”Om ett barn säger ”mamma” och kvinnan reagerar så har hon

³³ Jorgensen, a.a. s 32-37, Bergström, a.a. s 229-232. (Märk väl att de båda böckerna har olika definition av ”element”, undersökningen följer den definition som används av Jorgensen och Phillips)

³⁴ Jorgensen, a.a. s 36, 56, Bergström, a.a. s 230-231.

³⁵ Jorgensen, a.a. s 43, Torfting, a.a. s 82.

³⁶ Jorgensen, a.a. s 42-45, 56, Torfting, a.a. s 84-87, 101-102.

³⁷ Ibid.

³⁸ Jorgensen, a.a. s 42-47.

³⁹ Jorgensen, a.a. s 42-47, Torfting, a.a. s 96-98.

*interPELLERATS med en särskild identitet – nämligen som mamma – till vilken hör särskilda förväntningar om hennes uppförande*⁴⁰. I olika diskurser har vi olika *subjektpositioner* och genom att diskurser existerar parallellt kan vi ha olika *identiteter* samtidigt. Men då olika diskurser kan ha konkurrerande värderingar kan olika *subjektpositioner* stå i konflikt med varandra. *Subjektet* är då *överdeterminerat*. Jorgensen och Phillips illustrerar det genom att på valdagen se sig ”*som kristen eller som feminist eller som arbetare*”⁴¹. Torfing menar att på grund av denna *multiidentitet*, att vi står med foten i flera diskurser, så föds *artikulationer*.⁴²

Genom att diskurser skapar *identiteter* åt oss och talar om hur vi bör agera finns det en poäng i att tillskriva individer en grupptillhörighet. Att skapa en grupp kallas för *representation*. Grupper finns endast då någon skapar dem och att tillhöra en grupp ställer krav på ett visst agerande. Jorgensen och Phillips menar att gruppbildning och *myter* därmed är intimt sammanlänkande. Genom att definiera alla som är boende inom ett visst område som Danskar och sedan tala om hur danskar bör uppföra sig (exempelvis rösta på ett visst parti) går det att koppla ihop *gruppidentiteter* till ett visst agerande.⁴³

Diskursteorin är dock inte fri från kritik. Men då den, i undersökningen, främst används för att förklara begreppet diskurs finns det ingen anledning att beskriva den mer ingående. Däremot är det värt att beakta ett begrepp som Jorgensen och Phillips kompletterar teorin med. Det gäller gränslandet då flera diskurser försöker etablera sig inom samma domän. Enligt författarna saknas ett ord för det varför de introducerar *diskursordning*.⁴⁴ Exempelvis kan det gälla klimatpolitik, där kan det finnas ekonomiska, geologiska, naturvetenskapliga eller samhällsvetenskapliga diskurser som strider om området.

2.1.4 Policydiskurs

Som säkert framgått är begreppet diskurs väldigt abstrakt. Därför har det ibland varit föremål för kritik. I boken **THE POLITICS OF ENVIRONMENTAL DISCOURSE** försöker Maarten A. Hajer därför ta diskursen till en mindre abstrakt nivå och formulerar en sorts kombination av policy- och diskursforskning som får namnet policydiskursanalys.⁴⁵

Hajer beskriver diskurs som ”*an assemble of notions, ideas, concepts, and categorizations through which meaning is ascribed to social and physical phenomena, and that is produced in and reproduces in turn an identifiable set of practices*”⁴⁶. Det är därmed ingen egentlig skillnad mot tidigare definitioner. Han

⁴⁰ Jorgensen, a.a. s 48.

⁴¹ Jorgensen, a.a. s 49, Bergström, a.a. s 230-231.

⁴² Torfing, a.a. s 92, 97-98.

⁴³ Jorgensen, a.a. s 47, 52-54.

⁴⁴ Ibid. s 62-65.

⁴⁵ Hajer 2005, a.a. Kap 2.

⁴⁶ Ibid. s 44.

ser dock diskurser som en produkt av olika koalitionsbildningar bestående av politiska aktörer så som ”*scientists, politicians, activists, or organizations representing such actors, but also having links with specific television channels, journals and newspapers, or even celebrities*”⁴⁷. Varje koalition delar en specifik förståelse och använder samma *moment*. Hajer menar att själva kittet bakom dessa uppslutningar är genom ”*story-lines*”. *Story-lines* används för att förenkla ett problem och göra det lättbegripligt. Hajer illustrerar det genom exemplet regnskogen. Aktörer vill bevara regnskogen antingen på grund av det ekologiska systemet, djurlivet, moraliska aspekter eller som kulturminne. Enda gemensamma punkten är att de vill motsätta sig avverkningen, anledningen till varför är individuell.⁴⁸ En *story-line* ska därför vara en öppen problemformulering så att alla dessa anledningar ryms. Där skiljer Hajer sig från diskursteorin eftersom fokus ligger hos individen snarare än i gruppbildningar. Enligt Hajer är var individ så pass unik att det inte går att sätta samman dem till en enhet. Varje individ skapar sin egen identitet och bakom varje *story-line* finns det många olika preferenser varför en individ stödjer just den. Således följer kritiken av de som ser människors sammanslutningar som en följd till ”*deeply held beliefs or belief systems*”⁴⁹. Hajer menar att de är mycket grundare än så. Att dela en *story-line* betyder inte att de har samma anledning till varför, eller ens har samma intressen. Det i sig är en anledning till varför koalitioner kan skifta och till synes otänkbara samarbeten kan komma till.⁵⁰ *Story-lines* är alltså en sorts ingenjörskonst med målet att ge utrymme för aktörers egna motiv i kampen för samma mål. Genom rätt *story-line* går det att få stor uppslutning. Det betyder att om en policy ska få stor uppslutning handlar det inte om ett konsekvent mål eller en tydlig problemdefiniering. En stor tolkningsmån gör att många aktörer kan ställa sig bakom den, men det kan göra själva policyn i sig överksam. För tvärvetenskapliga problem, så som miljö- och klimatfrågor, är det extra vanligt då det inte finns någon möjlighet att beakta all fakta, fakta måste därför översättas till metaforer för allas förståelse.⁵¹ Hajer vänder sig då till begreppet ”*the ecological crisis*” som exempel på ett uttryck alla förstår men som inte har någon fixerad betydelse. Under 1990-talet var uttrycket så frekvent förekommande i den politiska debatten att ingen reflekterade över när det användes; ”*One only has to refer to 'the ecological crisis' and everybody nods meaningfully as if one knows what is being referred to*”⁵². I och med dess politiska fokus blev resultatet och lösningen ”*hållbar utveckling*”. Följden blev att även det begreppet användes så frikostigt inom så många områden att det inte längre hade någon specifik betydelse. Det beror på att ”*miljö- och klimatkursen är fragmenterad och motsägande*”⁵³. Hållbar

⁴⁷ Hajer, A. Maarten, 2009. *Authoritative Governance: Policy-making in the Age of Mediatization*. Oxford: Oxford University Press, s 60.

⁴⁸ Hajer 2005, s 12-14.

⁴⁹ Ibid. s 59.

⁵⁰ Ibid. s 12-14, 56-60.

⁵¹ Ibid.

⁵² Ibid. s 1.

⁵³ Ibid.

utveckling är något alla kan stå bakom eftersom det saknar betydelsefixering, det har alltså olika mening för olika individer; alla gör anspråk på att se till miljöns bästa. Likväl, att se till miljöns bästa är fel ände att börja i och det är en av Hajers stora poänger: *hur problemet definieras är grunden till lösningen*.⁵⁴ Hajers fokus vänder sig där till policyprocessen och menar att det är genom policys samhället hanterar konflikter. Men för att i policyprocesser kunna hantera ett visst problem krävs en tydlig problemdefinition, därefter kan lösningarna formuleras och institutionaliseras. Det sker genom tre faser:

- Först sker en *diskurslösning*, alltså att enas om vad problemet egentligen är.
- Därefter följer en *social etablering* där samhället hanterar problemet och diskuterar lösningar.
- Slutligen följer *problemlösning* i vilken lösningar på problemet läggs fram.⁵⁵

Genom att via policys definiera problemet och därtill skapa lösningar finns det möjlighet att ge liv till slitna fraser som ekologisk kris och hållbar utveckling. Policys har därmed karaktären av en *hegemonisk intervention*.⁵⁶ På så vis tillskriver Hajer policys en viktig roll i samhället.

Med anledning av ovanstående menar Hajer att miljö- och klimatdebatten numera är en fråga om diskurser.⁵⁷ Eftersom alla använder orden miljö och klimat så frikostigt är det främst en fråga om hur problemet uppfattas. Menar vi samma sak när vi pratar om klimatproblem eller omställning? Därför är det intressant att undersöka olika uppfattningar eftersom skillnader leder till oförmåga att angripa problemet. Har skånsk policy lyckats hegemonisera problemet? Det är därmed hög tid att introducera studiens metodologiska tillvägagångssätt.

⁵⁴ Hajer 2005, a.a. s 43, även s 14-15 och s 21-22.

⁵⁵ Ibid. s 21-24.

⁵⁶ Ibid. s 1-3, 22-23, 44-46, 266.

⁵⁷ Ibid. s 13-15.

3 Diskursanalys

I detta kapitel följer en redogörelse för det metodologiska tillvägagångssättet samt den analysram som kommer användas för undersökningen.

3.1 Diskussion och inledande metod

Klimat är ett fenomen omgett av ett otydligt språk. Ett otydligt språk kan leda till otydliga mål och därför är det lämpligt vid en undersökning om klimat att fokusera på det som är otydligt. Diskursanalysen är ett lämpligt angreppssätt då den intresserar sig för det otydliga och policydiskursanalysen är lämplig vid oklara målformuleringar då den fokuserar på hur problem definieras. Den senare har även en fördel då den finner små gemensamma nämnare mellan samhällsaktörer som i sin tur kan vägleda en effektiv policyformulering. Det beror på synen av diskurskoalitioner som något ytligt snarare än något som grundar sig i en djupare övertygelse. Att finna gemensamma nämnare kan bli den öppning som behövs för att samla samhällsaktörer kring en policyformulering.

Ambitionen med arbetet är således att utgå ifrån svensk policy för att undersöka hur klimatomställning gestaltas i en aktuell skånsk policypraktik. Gestaltningen kommer att jämföras med regionala och lokala aktörers uppfattning i form av en intervjustudie. Både policy och intervjusvar kommer sedan att behandlas på samma sätt. De kommer att analyseras som textmassa och därmed läsas efter samma kriterier. Det kommer alltså endast finnas en analysmall. Policyn som kommer studeras måste motiveras att representera det regionala perspektivet samtidigt som de intervjuade måste motiveras att tillsammans ge en representativ bild av Skåne. Först är det dock lämpligt att utveckla metoden.

3.2 Policydiskursanalys

“Discourse analysis is a method to analyse what language does, the politics of meaning that takes place, the way in which it affects perceptions and cognitions, the way in which it distributes power to some and less to others”⁵⁸

⁵⁸ Hajer 2012, a.a.

Om diskurs är en samling idéer, värderingar och strukturer så är diskursanalysens uppgift att genom att analysera språk i tal och skrift finna dessa diskurser. ”Diskursanalys innebär således att man studerar samtal, intervjuutsagor och andra språkliga uttryck utan att dra slutsatser som ligger klart bortom de mikrosituationer som utgör själva kontexten för dessa”⁵⁹ Det görs för att ”kartlägga maktrelationer i samhället, och att formulera normativa perspektiv varifrån man kan kritisera dessa relationer och peka på möjligheter till social förändring”⁶⁰. Det handlar alltså om att belysa en diskurs för att kunna förändra den. I klimatfrågor saknas sällan underlag utan istället är ”the main obstacles to more ambitious climate policies appear to be political rather than scientific, technological or economic”⁶¹. Är verkligheten så att politiska åtgärder är för svaga så beror det på oenighet vilket resulterar i en svårighet att formulera en effektiv policy. Gary C. Bryner menar, i boken **TURNING DOWN THE HEAT**, att studiet av diskurser har sitt största gagn just där det råder stor oenighet; klimatförändringen är ett sådant område. Diskursanalysen visar på de olika uppfattningar, eller verkligheter, som finns eftersom den visar hur synen på problemet upplevs och hur lösningen ser ut i relation till det.⁶²

Jorgensen och Phillips menar att den lämpligaste metoden för en diskursanalys skräddarsys efter den specifika undersökningen. ”Det behövs fantasi när man letar efter redskap till den konkreta diskursanalys man är på väg in i”⁶³. Emellertid skiljer sig en policydiskursanalys från en traditionell diskursanalys. Policydiskursen kretsar kring policy och behöver inte samma typ av begränsningar som en traditionell diskursanalys. Inte minst visar det sig i jämförelse med Neumanns bok **MENING MATERIALITET MAKT** där det annars finns en väldigt utförlig beskrivning av hur en analys ska utföras. Där presenteras tre inledande steg som syftar till att begränsa diskursen eftersom den annars kan bli hur stor som helst.⁶⁴ Men då policydiskursanalysen fokuserar på policys så är det som ska undersökas redan begränsat i viss mån.

”Det är de politiska artikulationerna som avgör hur vi handlar och tänker och därmed hur vi skapar samhällen”⁶⁵. Således är det av intresse hur politiskt formade beslut, eller policys, behandlar ämnet som ska undersökas och att därefter jämföra det med andra aktörers utsagor. Det är viktigt för att kartlägga ”produktionen och transformationen av diskurser i alla dessa domäner”⁶⁶. De intervjuade ska alltså representera området som är av intresse för undersökningen. Det är viktigt, menar Hajer, eftersom politik bara är för politiker utan det är hela

⁵⁹ Alvesson, a.a. s 465.

⁶⁰ Jorgensen, a.a. s 8.

⁶¹ Barker, Terry i Compston, Hugh, Bailey, Ian, 2008. *Turning down the Heat*. Hampshire: Macmillan Publishers Limited (kap 1, s 15-32). s 30.

⁶² Bryner, C. Gary i Compston, Hugh, Bailey, Ian, 2008. *Turning down the Heat*. Hampshire: Macmillan Publishers Limited (kap 2, s 33-47). s 35.

⁶³ Jorgensen, a.a. s 8.

⁶⁴ Neumann, a.a. Kap 3, även Bergström, a.a. s 259 (om diskursiva gränser).

⁶⁵ Jorgensen, a.a. s 41.

⁶⁶ Ibid. s 117-118.

folket tillsammans som skapar politik.⁶⁷ Policy är då ett försök att ena folket kring en diskurs. Policyn har alltså per definition *hegemoniska interventioner* där målet är att bli den dominerande diskursen.

3.2.1 Att analysera text

Att analysera text för en diskursanalys skiljer sig från annan typ av textanalys. Många traditionella metodböcker saknar ett diskursanalytiskt perspektiv och fokuserar istället på idéanalys, eller argumentationsanalys. Det kan till en början tyckas vara svårt att skilja på dessa. Ludvig Beckman menar i **GRUNDBOK I IDÉANALYS** att olika textanalyser beskrivs som olika metodologiska tillvägagångssätt för att undersöka politiska budskap.⁶⁸ Bergström och Boréus förklarar dock skillnaden: ”istället för att uppfatta idéer som återspeglings av den materiella verkligheten, kan man se det som att idéerna förutsätter språk som i sin tur organiserar den sociala verkligheten”⁶⁹. Idéanalysen fokuserar på idéer som ett medvetet yttrande medan diskursanalysen menar att idéer, och hela vår verklighet, omedvetet konstitueras av diskurser. En annan skillnad är idéanalysens begreppsanalys. Beckman menar att eftersom ”ord kan vara mångtydiga och begrepp kan vara vaga”⁷⁰ gäller det att placera orden i den tankestruktur de befinner sig. Genom sammanhanget går det att utläsa vad som menas med ordet i det enskilda fallet.⁷¹ Idéanalysen intresserar sig således inte för denna mångtydighet utan accepterar helt sonika att ord kan betyda flera saker. Diskursanalysen, å andra sidan, har sitt intresse i just varför ord är mångtydiga. De ser det som ett tecken på konkurrerande diskurser i kamp med varandra om olika definitioner av ordet.⁷² Eftersom detta missas i många klassiska metodologiska verk kommer de att väljas bort till förmån för de mer direkt diskursanalytiska. Direkt infinner sig då vissa problem.

Det första problemet vid analys är intersubjektivitet. Eftersom diskurs är svårdefinierat betyder det att det ständigt finns en risk att någon med andra ögon gör ett annat val, inte minst eftersom språket anses metaforiskt. En lösning på problemet kan vara en väl utvecklad analysmall, enligt Bergström och Boréus, som utformas enligt vad som anses lämpligast för undersökningens frågeställning.⁷³ Det bidrar till en tydlighet som gör att när analysmallen återanvänds står det klart hur den ska tillämpas. För att komma till rätta med problemet vid tolkning av materialet är det svårare. Därför är ambitionen, så långt som möjligt, att erbjuda transparens. På så vis kan läsaren följa med i de

⁶⁷ Hajer 2005, a.a. s 66.

⁶⁸ Beckman, Ludvig, 2007. *Grundbok i idéanalys – Det kritiska studiet av politiska texter och idéer*. Stockholm: Santérus förlag, s 9-10

⁶⁹ Bergström, a.a. s 221.

⁷⁰ Beckman, a.a. s 31.

⁷¹ Ibid. s 30-35.

⁷² Bergström, a.a. s 221-237.

⁷³ Ibid. s 259-260.

resonemang som förs och därmed förstå hur det leder fram till de slutsatser som dras. Beckman förklarar problemet. När en text intensivläses är forskaren den som utgör reliabilitetsproblemet; forskaren är slumpfelet. Analysen blir därmed per se subjektivt färgad. ”Som nu flera gånger påpekats är den viktigaste och mest oundgängliga jämförelsepunkten alltid den som forskarens egna glasögon identifierar - analysapparaten”⁷⁴. Forskaren är en så vital del av analysapparaten att problemet alltid finns. ”Följaktligen skall en kritisk läsare inte främst fundera över om ett forskningsresultat påverkas av forskarens glasögon. Givetvis gör de det!”⁷⁵. Slutsatsen blir därmed att reliabilitetsproblemet är ofrånkomligt. Två studier av samma slag kommer därför att innehålla variationer och möjligen lyfta fram olika utsagor. Huvudsaken, och ambitionen, är att slutsatsen blir densamma. Där kommer transparensen in. Med vetskapen om att forskningen påverkas subjektivt är det enda som kan göras att erbjuda en så öppen process som möjligt i hur materialet tolkas.⁷⁶ Därtill, självfallet, läses all text flera gånger vid olika tillfällen. Allt för att ge en så reliabel bild som möjlig.

Validiteten är även den beroende av analysramens utformning. Då analysmallen talar om hur de valda texterna ska analyseras betyder det att de ”frågor” den ställer måste vara relevanta. Även här är enklaste sättet att komma till rätta med problemet genom att låta transparensen lysa igenom vid formulerandet av det metodologiska tillvägagångssättet, alltså analysramen. Genom att föra resonemang om val samt problematisera där tveksamhet gäller så ges läsaren möjlighet att följa vad som leder fram till den färdiga mallen. Det i sig löser inte problemet, men även här ger kunskapen om bekymret forskaren en press att göra genomtänkta val eftersom dessa måste motiveras. Förhoppningsvis blir konsekvensen att läsaren anser undersökningen ha tillräcklig trovärdighet för sina slutsatser.

Eftersom språket endast är en utsaga kan samma sak kan beskrivas med olika ord. Det behöver inte vara mellan olika texter, fenomenet kan uppstå även i samma text.⁷⁷ Att bara söka efter vissa ord kan därför resultera i att många viktiga utsagor missas. Endast genom intensivläsning kan de mönster som texten erbjuder identifieras. Samtalsintervjuer måste därför transkriberas. Det transkriberade materialet ger sen inga självklara svar utan det är forskaren som tolkar texten, precis som vilken text som helst.⁷⁸ Policytexten behandlas således på samma sätt som intervjutexterna. Emellertid är transkribering en fallgrop. Hur ett samtal transkriberas påverkar läsbarheten. I det här fallet har professionell hjälp har anlåtats. Förhoppningsvis resulterar det i ett proffsigt utförande baserat på erfarenhet. Det finns dock alltid saker att beakta. En transkribering kan se ut på många olika sätt. Det kan gälla allt från att registrera tonlägen till att tidsange tystnader. Det finns däremot ingen generell regel som säger vad som är

⁷⁴ Beckman, a.a. s 52.

⁷⁵ Ibid.

⁷⁶ Bergström och Boréus instämmer, se Bergström, a.a. s 260-263, även Potter, a.a. s 105-106. Liknande synpunkter finns även hos Jorgensen, a.a. s 85.

⁷⁷ Jorgensen, a.a. s 115.

⁷⁸ Ibid. s 85.

lämpligast, alla har för- och nackdelar. I undersökningen har en rent textlig transkribering gjorts. En mer detaljerad transkribering hade säkerligen erbjudit mer faktorer att beakta och en djupare analys hade kunnat göras. Det är dock inte fokus för denna undersökning eftersom den inte fokuserar på djupa psykologiska aspekter.⁷⁹ Däremot är reliabilitetsaspekten gällande transkribering en faktor som är enormt tidskrävande att överkomma. En lösning vore att låta två oberoende personer transkribera alla intervjuer för att se de skillnader som uppstår.⁸⁰ Det är dock enormt tidskrävande och lämpar sig inte för en undersökning med den korta tidsram som omger denna studie. Dessutom ses ingen anledning med att ifrågasätta transkriberingens äkthet.

Som forskare är det även viktigt att vara öppen för nya utsagor eftersom i takt med att det empiriska materialet läses ökar forskarens kunskap och nya diskursyttringar kan identifieras. Därför är det även viktigt att läsa en text flera gånger.⁸¹ Det är dock inte rimligt att fortsätta i oändlighet ”*därför måste man vid en viss tidpunkt och med gott samvete kunna säga att man har läst tillräckligt*”⁸².

De teman som hittas bör exemplifieras. Med hjälp av textutdrag går det förklara varför ett stycke är intressant. På så vis får läsaren kunskap om hur forskaren har tolkat texten.⁸³ Det är dock, självfallet, inte möjligt att klippa in hur många textcitat som helst från det empiriska materialet. Det gäller därmed att finna representativa delar och använda dem som exempel för materialet. Forskaren måste därmed göra en avvägning mellan vad som är representativt och vad som faller utanför. Det ska dock tilläggas att det är ”*inte mängden av utsagor som är intressanta utan närmare studiet av nyanser i olika redogörelser*”⁸⁴. ”*Inkonsistens och variation är [därför] av minst lika stort intresse som konsistens*”⁸⁵ då de kan visa på olika, motstående, diskurser. Då diskurser i sig är konstituerande går det aldrig att nå någon *sanning* och det finns därför ingen anledning att söka efter en sådan heller. Istället handlar det om att identifiera olika diskursyttringar och att se hur de skiljer sig.⁸⁶

3.2.2 Definiera mätpunkter

Genom att utgå från en diskursordning går det att identifiera *element* och *flytande signifikanter*. Det visar var det råder oenighet, eller samförstånd.⁸⁷ Problemet är att finna var de olika diskurserna börjar och slutar. Därför behövs en grund för vad olika diskurser kan tänkas innehålla. Jorgensen och Phillips löser

⁷⁹ Kvale, Steinar, Brinkmann, Svend, 2009. *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Lund: Studentlitteratur, s 202-203.

⁸⁰ Kvale, a.a. s 200.

⁸¹ Jorgensen, a.a. s 121-122.

⁸² Neumann, a.a. s 51.

⁸³ Jorgensen, a.a. s 123.

⁸⁴ Alvesson, a.a. s 466.

⁸⁵ Ibid.

⁸⁶ Jorgensen, a.a. s 28.

⁸⁷ Neumann, a.a. s 135.

problematiken genom att betrakta diskurs som ett *analytiskt begrepp* vilket forskaren använder för att kategorisera sitt arbete. På så vis blir diskursens början och slut anpassat till det som undersöks, snarare än att identifiera den egentliga diskursen (vilket kan ses som omöjligt). Därmed är det acceptabelt att tumma på de diskursiva gränserna för att göra diskursanalysen hanterbar.⁸⁸ De fortsätter, ”börja inringningen med hjälp av sekundärlitteraturen som pekar ut bestämda diskurser”⁸⁹. För alla typer av diskursanalyser måste det finnas något att ställa dem mot. Det behöver inte nödvändigtvis vara en skild social praktik utan kan även vara en teori om vilka diskurser som finns.⁹⁰

Som sekundärlitteratur utgår undersökningen från John S. Dryzeks bok **THE POLITICS OF THE EARTH**. Dryzek beskriver olika typer av miljöpolitiska diskurser. Han menar att industrialismen är den realitet vi lever i idag, all form av ekologiskt tänkande kräver därmed en förändring av industrialismen, liten eller stor. Industrialismen är alltså miljödiskursernas *nodalpunkt*.

Dryzek menar att industrialismen har skapat ekonomiska och politiska *spelregler*. Genom att undersöka diskursiva utsagor gällande dessa spelregler går det att se diskursens förhållande till industrialismen. En diskurs som vill behålla industrialismens *spelregler*, alltså det ekonomiska och politiska systemet, kallas för *vardaglig*. Var steg ifrån industrialismens *spelregler* ses som en *imaginär* förändring och det kan gälla antingen det ekonomiska eller politiska systemet såväl som båda. Dryzek menar dock att det även är viktigt att se till graden av den förändring som förespråkas. Små förändringar kallas för *reformism* och stora förändringar kallas för *radikalism*.⁹¹ Dryzek skapar därefter följande mall:

Dimensioner ⁹²	Reformism	Radikalism
Vardaglig	Problemlösning	Överlevnad
Imaginär	Hållbar utveckling	Grönradikal

Figure 3.1 - Dryzeks mall

I mallen används fyra diskurskategorier: *Problemlösning*, *Överlevnad*, *Hållbar utveckling* samt *Grönradikal*. Diskurskategorierna representerar de olika hållningar mallen erbjuder. Dryzek förklarar dem på följande sätt:

Problemlösning

Problemlösning är den mest vardagliga och reformistiska diskursen. Därmed är det den diskurs som ligger närmast industrialismen; den accepterar alltså till stor del industrialismens *spelregler*. Den förespråkar ingen eller små förändringar av industrialismens *spelregler*.⁹³

⁸⁸ Neumann, a.a. s 137.

⁸⁹ Ibid.

⁹⁰ Jorgensen, a.a. s 133.

⁹¹ Dryzek, S. John, 1997. *The Politics of the Earth – Environmental Discourses*. Oxford: Oxford University Press, s 13-14. Översatt från engelskans *Reformist*, *Radical*, *Prosaic* och *Imaginative*.

⁹² Ibid. Översatt från engelskans *Problem Solving*, *Survivalism*, *Sustainability* och *Green Radicalism*.

⁹³ Ibid. 13-16.

Överlevnad

Överlevnad accepterar till stor del industrialismens spelregler. De förändringar som ändå måste göras sker inom industrialismens spelregler. Exempelvis kan det gälla omfördelning av makt för att bryta den ständiga tillväxten såväl som förslag på hårdare övervakningsorgan.⁹⁴

Hållbar utveckling

Hållbar utveckling är reformistisk då den förespråkar små eller inga förändringar av industrialismens *spelregler*. Den är imaginär då den ser ännu inte existerande metoder, så som teknik, som lösningar i framtiden. På så vis försöker den förena det som är miljövänligt med industrialismens *spelregler*, ofta kallat *grön tillväxt*.⁹⁵

Grönradikal

Grönradikal är den diskurs som står längst ifrån industrialismen. Den är radikal på så vis att den ser behov av stora förändringar och den är imaginär då målet är långt ifrån det ekonomiska och politiska system som industrialismen erbjuder. Med andra ord förespråkar den grönradikala diskursen ett helt nytt samhälle.⁹⁶

Förhoppningsvis framgår det ovan vad de två dimensionerna betyder. Det går således att föra in de diskurser som undersökningen finner i mallen och se hur de förhåller sig till varandra. Cirkeln nedan illustrerar en hypotetisk policydiskurs. Den befinner sig i mitten av problemlösningsrutan vilket betyder det att den har en tydlig tendens mot reformistiska metoder och ett vardagligt perspektiv. Pilarna indikerar hypotetiska samhälliga diskurser. De indikerar åt vilket håll de avviker från policydiskursen, i det här fallet åt det vardagliga reformistiska hållet samt det radikala hållet.

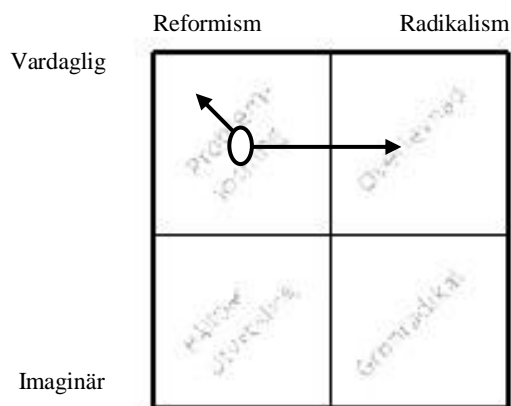

Figure 3.2 – Hypotetiskt tillämpad mall

I boken **POLITISK TEORI** använder Stefan Björklund liknande skalor för att kartlägga ideologier. Han poängterar att ”*det naturligtvis aldrig blir fråga om*

⁹⁴ Dryzek, a.a. 13-16.

⁹⁵ Ibid.

⁹⁶ Ibid.

*absoluta värden på skalorna*⁹⁷. Istället menar han att en skala används för att illustrera hur något förhåller sig till något annat. Om något befinner sig längst ut i ett hörn på mallen betyder inte det att det är den mest extrema tänkbara formen, bara att det är den mest extrema formen som finns med i just den mallen. Mallen är alltså endast till för att illustrera diskurserna i relation till varandra.

För att finna diskurser behövs något att leta efter. Dryzek menar att det finns fyra *kategorier* som varje diskurs måste förhålla sig till. Emellertid, då Dryzek söker efter globala diskurser finns det ett värde i att modifiera de kategorier han presenterar till att bättre passa denna undersökning. Ambitionen är dock att behålla huvuddragen av Dryzeks kategorier.⁹⁸ Det resulterar i följande kategorier:

Problembild

Problembild är själva klimatproblemet. Under kategorin behandlas huruvida det finns ett problem, vad det i så fall består av, vilka konsekvenser väntas, orsaken till problemet samt eventuella lösningar.

Natur och ekonomi

Natur och ekonomi undersöker inställningen till det ekonomiska systemet för att se om/hur diskursen avviker från industrialismen. Därefter undersöks förhållandet mellan natur och ekonomi och visar huruvida tillväxt och miljö drar åt samma håll eller om de står i konflikt med varandra.

Politiskt system och aktörer

Politiskt system och aktörer undersöker inställningen till det politiska systemet för att se om/hur diskursen avviker från industrialismen. Därtill undersöks vilka aktörer som inkluderas i det politiska systemet och vilken betydelse de tillskrivs.

Story-lines

Kategorin *story-line* kommer inte att placeras in i analysmallen utan visar istället på vilka huvudsakliga *story-lines* som används av de identifierade diskurserna. Då många *story-lines* kommer att framgå genom de ovanstående kategorierna sammanfattas de här.⁹⁹

Med hjälp av dessa kategoriseringar går det att placera in de texter som ska undersökas i analysmallen. Det går även att se likheter och skillnader mellan olika diskurser. Dryzek menar nämligen att diskurser inte nödvändigtvis måste

⁹⁷ Björklund, Stefan, 1976. *Politisk Teori*. Stockholm: Aldus. s 131.

⁹⁸ Dryzeks fyra kategorier är *Basic entities whose existence is recognized or constructed*, *Assumptions about natural relationships*, *Agents and their motives* och *Key metaphors and other rhetorical devices*. (Dryzek a.a s 15-18) Exempelvis är den sistnämnda kategorin ändrad till *story-lines* för att bättre passa policydiskursanalysen.

⁹⁹ Märk väl, Dryzek använder *story-lines* som grund för diskurser där aktörer har flera gemensamma värderingar medan Hajer ser dem som något där aktörer oavsett andra värderingar kan samlas kring.

vara motstridiga. Genom att identifiera de gemensamma nämnarna hos olika diskurser går det att finna en väg att få oliktankande att samarbeta och lämna sitt annars empirisk redovisande för en normativ ansats. Genom att erkänna olika diskurser och låta dem komma till tals går det att finna vägen till ekologisk demokrati. Dryzek menar nämligen att demokrati handlar just om kommunikation, och det är då viktigt att känna till de olika synsätt som finns.

3.2.3 Färdig analysmall

När texten ska analyseras används följande kategorier för att identifiera olika diskursyttringar:

- Problembild
- Natur och ekonomi
- Politiskt system och aktörer
- Story-lines

Därefter placeras diskurserna in i mallen för att illustrera hur de förhåller sig till varandra.

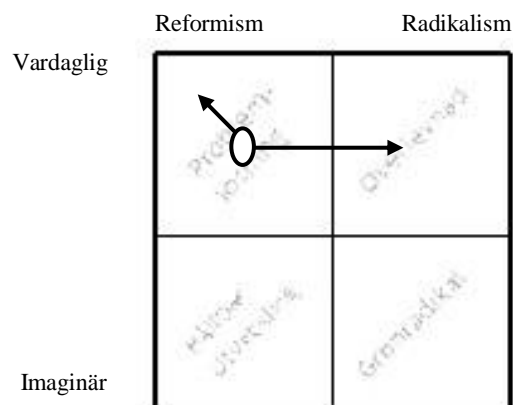

Figure 3.3 – Färdig analysmall

Då analysmallen står klar är det dags att presentera det material som skall studeras.

3.3 Material

3.3.1 Policy

I Skåne finns det två offentliga aktörer som bedriver klimatarbete, Länsstyrelsen och Region Skåne. Länsstyrelsen agerar på uppdrag av staten för att verkställa

deras beslut och fungerar därmed som en förlängd arm åt staten. De sköter kommunikation mellan lokala och centrala myndigheter.¹⁰⁰ Region Skåne är Skånes landsting med uppgifter inom *hälsa, vård, utveckling och tillväxt*. Organisationen styrs av regionalt valda representanter i regionfullmäktige.¹⁰¹ Båda dessa aktörer har tagit fram klimatpolicys utformade för Skåne. Länsstyrelsen har politiskt antagna mål från nationell nivå anpassade till regionala förutsättningar och Region Skåne formulerar sina egna mål direkt från det regionala. Då både Länsstyrelsen och regionpolitiken är viktig är det svårt att välja endast en av dessa aktörers policy att studera. Eftersom båda är betydelsefulla regionala aktörer får det anses lämpligt att utgå från båda aktörernas policy. Det leder dock till möjligheten, eller risken, att dessa policys kan skilja sig åt. En skillnad mellan de två skulle göra policydiskursen splittrad och svårare att använda som jämförelsepunkt. Däremot kan en sådan skillnad vara intressant och förklara eventuella splittringar i den samhälliga diskursen. Därmed får nyttan av att välja två policys, en från vardera aktör, vara större än att endast fokusera på en aktörs policy.

Beträffande själva policyvalet är det relativt enkelt. Från Länsstyrelsen används **KLIMATMÅL FÖR SKÅNE – REGIONALA DELMÅL UNDER MILJÖKVALITETSMÅLET BEGRÄNSAD KLIMATPÅVERKAN**¹⁰² och från Region Skåne används **STRATEGISKT PROGRAM FÖR SKÅNES KLIMATARBETE 2009-2020**¹⁰³. Värt att notera är att båda dessa policys har år 2020 som längstående horisont. Självfallet vore det lämpligt att söka efter mera långtgående dokument, men sådana finns inte vid tiden för denna undersökning. Fördelen med de valda dokumenten är dock att de är likvärdiga i omfång och tidsperspektiv, de utgör därför ett gott exempel på regionala policydokument för den undersökning som skall genomföras.

3.3.2 Intervjumetod

Diskurspsykologin belyser tydligt problematiken mellan kvantitativa angreppssätt och diskursanalyser. Kvantitativa metoder ses som styrande och ger inget utrymme för själva samtalet medan diskursanalysen fokuserar på samtal och mening. Kvantitativa metoder står därmed i konflikt till hela tanken med en

¹⁰⁰ Länsstyrelsen.se/Skane. *Om Länsstyrelsen*.

<http://www.lansstyrelsen.se/skane/Sv/om-lansstyrelsen/Pages/default.aspx>

¹⁰¹ Region Skåne, 2012. *Om Region Skåne*. http://www.skane.se/sv/Om_Region_Skane/

¹⁰² Eliasson, Eric, Persson, Tommy, Arnell, Harald, Ehrnstén, Therése, Westlin, Kristina, Stenlo, Anna, Nylander, Anders, 2010. *Klimatmål för Skåne – Regionala delmål under miljö kvalitetsmålet Begränsad Miljöpåverkan*.

http://www.lansstyrelsen.se/skane/SiteCollectionDocuments/sv/publikationer/2010/Klimatmal_for_Skane_lagupplust_100519.pdf

¹⁰³ Region Skåne, 2009. *Strategiskt program för Skånes klimatarbete 2009-2020*.

http://www.skane.se/upload/Webbplatser/Skaneportalen-extern/PolitikPaverkan/Del_1_inkl_RFbeslut.pdf

diskursanalys. Därav att följer att diskursanalys av intervjuer och annat textmaterial genomförs kvalitativt.

Enligt Jorgensen och Phillips finns det de som argumenterar för att en intervju måste vara systematisk och konsekvent annars hotas reliabiliteten.¹⁰⁴ Steinar Kvale menar dock det motsatta och förespråkar en öppen intervju.¹⁰⁵ Med Kvale i ryggen går det alltså att förkasta en helstrukturerad intervjuform. Därmed står valet mellan halvstrukturerade eller ostrukturerade intervjuer. I denna undersökning väljs då det halvstrukturerade tillvägagångssättet då det finns ett specifikt område som ska undersökas, en struktur är viktig för att ringa in det gällande ämnet.¹⁰⁶ Dessutom är det viktigt att alla de intervjuer som görs ges samma förutsättning. Den ostrukturerade metoden skulle säkerligen ge ett friare talsätt men det är inte säkert det skulle beröra det gällande området, dessutom skulle det bli svårt att jämföra de olika intervjuerna med varandra. Ambitionen med den halvstrukturerade metoden är dock att låta respondenten så långt det går sväva ut fritt och ordningen på frågorna anpassas gärna efter det rådande samtalet, allt för att ge respondenten ett så stort inflytande som möjligt över samtalet. Frågemallen är därför endast lätt vägledande.

Nästa steg i intervjuprocessen är att förbereda sig på själva intervjun. Eftersom forskaren är det viktigaste verktyget vid en kvalitativ undersökning är det viktigt att vara förberedd på hur en intervju kan te sig.¹⁰⁷ Därmed läses **DEN KVALITATIVA FORSKNINGSMETODEN** översiktligt för att få en bild av hur intervjumetoden går till och vad forskaren kan förvänta sig. Boken ger en bra inblick i hur en intervju kan te sig. Inte minst då den beskriver ”*känslodynamiken under en intervju*”¹⁰⁸ där hela forskarens beteende, såväl privat som under arbetstid, beskrivs i olika faser i allt från entusiasm till irriterad frustration och spruckna tidsramar. Därtill så ges även praktiska tips på såväl uppförande som typer av frågor.¹⁰⁹ Med det i ryggen går det förhoppningsvis att genomföra en lyckad intervju. För en samtalsintervju finns det dock så många metodologiska betänkenheter att det vore orimligt att kräva att alla belyses i undersökningen. Som forskare går det inte heller göra anspråk på att alla dessa betänkenheter har beaktats, men ambitionen är att genom den metodologiska transparensen visa på en medvetenhet vilket i sig ger undersökningen trovärdighet.

Det är viktigt att forskaren är uppmärksam och öppensinnad för att respondenten ska känna tillit. Det kan uppnås genom att presentera undersökningens karaktär för att få respondenten att känna sig delaktig.¹¹⁰ Holme och Solvang skriver även om själva utförandet. Det är viktigt att poängtera att det inte finns något rätt och fel utan att respondentens åsikter är det intressanta. På så

¹⁰⁴ Jorgensen, a.a. s 120.

¹⁰⁵ Kvale, a.a. Kap 7.

¹⁰⁶ Jorgensen, a.a. s 118-121.

¹⁰⁷ Kvale, a.a. s 182.

¹⁰⁸ Ibid. s 116-117.

¹⁰⁹ Ibid. Kap 7.

¹¹⁰ Ibid. s 144, Holme, Magne, Idar, Solvang, Krohn, Bernt 2008. *Forskningsmetodik – Om kvalitativa och kvantitativa metoder*. Lund: Studentlitteratur, s 105.

vis kan respondenten förhoppningsvis känna sig avslappnad och trygg under samtalet. För att stimulera det kan forskaren ta rollen som ”engagerad men något naiv och ovetande”¹¹¹. Men även andra faktorer påverkar. ”Tid, plats, hur man sitter, hur väl förberedd man är eller om man har teknisk apparatur (...) inverkar på det klimat som uppstår”¹¹². För den här undersökningen har tid och plats i största möjliga mån valts av respondenten. Beträffande apparaturen så är det en vital del för att kunna transkribera intervjun. Det har i förväg informerats om att intervjun kommer att spelas in men för att få respondenten så avslappnad som möjligt har det valts att garantera respondenterna anonymitet. Därmed är förhoppningen att den garantin gett ett större djup till samtalet och väger upp de nackdelar som medförs.¹¹³ Dessutom kan anonymitet öka respondenters vilja att ställa upp.¹¹⁴ Slutligen kommer den mest problematiska punkten *hur man sitter*; det fysiska intrycket påverkar. I det här fallet är ambitionen att vara så tillmötesgående och neutral som möjligt. Därför har allt ifrån kläder till sittstil beaktats för att på intet sätt framstå som oseriös eller väcka anstöt. Exempelvis kan det finnas en fördel i att undvika tryck på kläder, så som bandt-shirts eller politiska symboler, samtidigt som det kan uppfattas som arrogant att sjunka för långt ner i stolen.

3.3.3 Urval

”Får vi fel personer i vårt urval kan det leda till att hela undersökningen blir värdelös”¹¹⁵

Hur många personer som ska ingå i en intervjustudie är inte självklart. Det sker hela tiden en avvägning mellan möjligheten att generalisera och att få en hanterbar textmassa. Kvale nämner dock riktmärket 15 +/- 10 och tillägger att ”många skulle ha vunnit på att ha färre intervjuer”¹¹⁶. **METODPRAKTIKAN** instämmer med att det ”... kan räcka med att med att intervju runt 10 personer för att göra intressanta analyser”¹¹⁷. Självfallet finns det inga givna gränser och därmed är gränsen strikt subjektiv. Holme och Solvang poängterar det genom att intervjuer präglas av *för-förståelse, för-teorier och förutfattade meningar*.¹¹⁸ Med andra ord

¹¹¹ Holme, a.a. s 106.

¹¹² Ibid. s 107.

¹¹³ Esaiasson, Peter, Gilljam, Mikael, Oscarsson, Henrik, Wängnerud, Lena, 2009. *Metodpraktikan – Konsten att studera samhälle, individ och marknad*. Stockholm: Norstedts juridik AB. s 290. Exempel på negativa effekter av anonymitet. De gäller saker som trovärdighet samt att det ibland inte går att föreställa sig vilka konsekvenser den utlovade anonymiteten kommer få. Det ställs dock mot att anonymitet kan positivt påverka viljan att ställa upp samtidigt som den kan ge mer intima och ärliga svar.

¹¹⁴ Esaiasson, a.a. s 290.

¹¹⁵ Holme, a.a. s 101.

¹¹⁶ Kvale, a.a. s 130.

¹¹⁷ Esaiasson, a.a. s 292.

¹¹⁸ Holme, a.a. s 101.

är det inte möjligt att veta vem som verkligen bäst representerar ett visst område eller en viss grupp, men genom att betänka sina val och motivera dem är det möjligt att behålla en god validitet hög reliabilitet.¹¹⁹ **METODPRAKTIKAN** skiljer på intern och extern validitet. Extern validitet handlar om generaliseringsvärdet. I en undersökning av Skåne betyder extern validitet huruvida undersökningen kan säga något om andra län.¹²⁰ I den här undersökningen finns det ingen ambition att uppnå någon extern validitet eftersom den fokuserar på ett begränsat område. Den interna validiteten däremot innebär att undersökningen svarar för det begränsade området, alltså Skåne. Det gäller därmed att strategiskt välja respondenter som kan representera Skåne. En bra utgångspunkt hämtas från boken **FORSKNINGSMETODIK** ”om vi ska undersöka arbetslösa människor ska vi inte intervjua personer som har arbete eller de som inte vill ha något”¹²¹. Därmed kommer undersökningen fokusera på aktörer som, på ett eller annat sätt, är involverade i klimatarbetet. Därefter menar författarna att forskaren ska sträva efter *största möjliga variationsbredd*.¹²² Det handlar om att försöka täcka in så många aspekter av klimatarbetet som möjligt genom att inkludera olika typer av aktörer, så som politiker, tjänstemän och företagare. Valet bör inte bestå av likasinnade aktörer; istället för att välja två politiker från samma parti kan dessa spridas ut till att omfatta politiker från olika partier. Dessa faktorer har beaktats i största möjliga mån och i det slutgiltiga urvalet ingår 2 politiker, 3 branschföreträdare, 5 regionala tjänstemän¹²³, 3 kommunala tjänstemän, 1 företag samt 2 företrädare från den ideella sektorn.¹²⁴

Det är således lämpligt att påbörja själva analysen.

¹¹⁹ Då Hager menar att var individ är unik och inte går att sätta samman till en helhet undermineras egentligen metoden med representativt urval (se kap 2.1.4). Det finns emellertid inget sätt att kringgå detta utan att intervjua alla individer inom det geografiska området och därför måste en undersökning tillåtas att generalisera utifrån ett begränsat urval. Resultatet av undersökningen ska dock betraktas med vetskap om urvalsdilemmat och det är därefter upp till läsaren att bedöma trovärdigheten av resultatet.

¹²⁰ Esaiasson, a.a. s 176-180.

¹²¹ Holme, a.a. s 101.

¹²² Ibid. s 101-104.

¹²³ Länsstyrelsen, Region Skåne med flera.

¹²⁴ För mer ingående specifikation, se Kap. 9: Appendix 1 – intervjupersoner.

4 Klimatdiskurser i Skåne

Kapitlet ämnar redogöra för de klimatdiskurser som kan identifieras i det empiriska materialet. Upplägget följer först en redovisning av policydiskursen (för varje kategori), därefter följer en redovisning av utmanande diskurser. Kapitlet börjar dock med en kort bakgrund.

4.1 Bakgrund

1987 publicerades rapporten **OUR COMMON FUTURE**, även känd som **BRUNDTLANDRAPPORTEN**. Dokumentet var det första i sitt slag och visade på ett tydligt samband mellan ekonomisk tillväxt och negativa miljöeffekter. Därmed kunde klimatdebatten fokusera på ett gemensamt problem och diskutera strategier för att bryta detta samband. Rapporten blev en grundpelare för den moderna klimatdebatten och resulterade i uttryck som hållbar utveckling, och ekologisk modernisering. Den nya uppfattningen av klimatfrågan ledde till klimatengagemang från internationella aktörer, som Världsbanken, IMF och OECD. Maarten A. Hajer menar att dokumentet därför är ett av de mest betydelsefulla miljöpolitiska bidragen.¹²⁵

I och med att begreppet klimatförändringar fick fäste växte behovet av kunskap. I en fristående parallell process till Bruntlandsrapporten tillsatte FN en klimatpanel, IPCC, för att tillgodose denna efterfrågan. Panelens uppgift blev att samlas och utvärdera tillgänglig klimatforskning. Det har kommit flera rapporter och inte minst den fjärde klimatrapporten, från år 2007, fick stor uppmärksamhet. I den presenteras den obekväma slutsatsen att uppvärmningen sannolikt beror på mänskliga aktiviteter och att konsekvenserna kommer att bli omfattande.¹²⁶ Likväl, trots all forskning som bedrivits på området och all kunskap som ackumulerats sedan Bruntlandrapporten tycks det omöjligt för världens länder att enas om gemensamma klimatmål trots nära två decennier av försök.

I Rio de Janeiro 1992 hölls den första stora klimatkonventionen, UNFCCC. I den gjordes ett första försök till en internationell överenskommelse att minska halten av växthusgaser i atmosfären. Konventionen i sig är inte

¹²⁵ Hajer 2005, a.a. s 11-12, 26.

¹²⁶ Barker, a.a. kap 1, Davenport, Deborah i Compston, Hugh, Bailey, Ian, 2008. *Turning down the Heat*. Hampshire: Macmillan Publishers Limited (kap 3, s 48-64). s 49.

bindande och dess effekt speglas därefter, men den ligger till grund för det första bindande klimatavtalet, Kyotoprotokollet.¹²⁷

I Kyotoprotokollet anges målet att minska utsläppen av växthusgaser med 5,2 procent jämfört med 1990 års nivåer. Protokollet gäller för perioden 2008-2012. Avtalet tar hänsyn till att länder har olika förutsättningar och det görs därför en uppdelning mellan industrialiserade länder och utvecklingsländer. Ambitionen är att de rika länderna ska åta sig ett större ansvar och de faktiska utsläppsminskningarna för ett land kan därför bli högre än 5,2 procent. Problemet med avtalet är att länder själva kan formulera sina mål, och även om många länder valde ambitiösa mål så valde andra mindre ambitiösa mål. Avtalet speglar därmed den storpolitik som omger klimatfrågan. Exempelvis såg USA problem med att utvecklingsländer inte skulle krävas på lika stora utsläppsminskningar och oro för att maktbalansen till Kina, med flera, skulle ändras gjorde dem negativt inställda till avtalet.¹²⁸ Sådana scenarion visar på svårigheten i att skapa gemensamma klimatmål, det handlar om mer än klimat. Icke desto mindre blev Kyotoprotokollet betydande och det finns en press att skapa ett fortsatt avtal. I väntan på detta bedriver både EU och Sverige klimatarbete på eget initiativ.

EU har gjort sig känd som en engagerad klimataktör. Det kanske mest kända initiativet är ett handelssystem med utsläppsrätter. Där visar EU hur en begränsad (internationell) region kan göra en betydande insats.¹²⁹ Därtill har EU antagit flera klimatmål. Det kanske mest kända är energipaketet 20/20/20. Det innebär att utsläppen ska minska med 20 procent, 20 procent av energin ska vara förnyelsebar och energieffektiviteten ska öka med 20 procent.¹³⁰ För att demonstrera sin vilja i klimatsammanhang finns även ett beslut antaget att minska utsläppen med 30 procent under förutsättning att andra industriländer gör detsamma.¹³¹ Dessutom finns den långsiktiga visionen att minska utsläppen med 80-95 procent till år 2050.¹³²

Sverige har lyckats profilera sig som ett progressivt land inom miljöområdet. Enligt Naturvårdsverket har landet tagit sitt Kyotoåtagande på stort allvar och när tiden löper ut kommer målen att uppnås, med god marginal.¹³³ Sveriges långvariga miljöengagemang har resulterat i en klimatproposition, **EN SAMMANHÅLLEN KLIMAT- OCH ENERGIPOLITIK**, med ambitiösa klimatmål och i den behandlas begreppet klimatomställning. ”Utsläppen för Sverige bör för år

¹²⁷ Davenport, a.a. s 48-51.

¹²⁸ Ibid. kap 3.

¹²⁹ Damro, Chad, MacKenzie, Donald i Compston, Hugh, Bailey, Ian, 2008. *Turning down the Heat*. Hampshire: Macmillan Publishers Limited (kap 4, s 65-84). kap 4.

¹³⁰ Regeringen.se, 2012 (2). *EU:s klimatarbete*. <http://www.regeringen.se/sb/d/8857>,

Europa.eu, 2010. *The EU climate and energy target*.

http://ec.europa.eu/clima/policies/package/index_en.htm

¹³¹ Regeringen.se, 2012 (2), a.a.

¹³² Regeringen, 2011, a.a.

¹³³ Naturvårdsverket.se, 2012. *Sveriges åtagande enligt Kyotoprotokollet*.

<http://www.naturvardsverket.se/sv/Start/Klimat/Klimatpolitik/Sveriges-klimatpolitik/Sveriges-klimatmal/Sveriges-atagande-enligt-Kyotoprotokollet/>

2020 vara 40 procent lägre än utsläppen år 1990”¹³⁴ och ”på energiområdet är ambitionen att 50 procent av all energi ska vara förnybar samtidigt som energianvändningen ska bli 20 procent effektivare till 2020”¹³⁵. Dessutom ”visionen är att Sverige år 2050 inte har några nettoutsläpp av växthusgaser i atmosfären. Genom denna inriktning bidrar Sverige på ett ambitiöst sätt till de globala utsläppsreduktioner som behövs på lång sikt”¹³⁶. Målen må vara tydliga, men för att uppnå dem kommer det krävas hårt arbete.

Under FN:s klimatkonferens i Cancún, 2010 åtog sig alla industriländer att ta fram långsiktiga strategier för minskade växthusgasutsläpp. I EU anpassades uppdraget till unionens klimatmål och gäller då en färdplan ”för en konkurrenskraftig ekonomi till 2050 med låga växthusgasutsläpp. Färdplanen beskriver en utsläppsbana som minskar unionens växthusgasutsläpp med 80 procent till 2050”¹³⁷. I Sverige har uppdraget anpassats till de svenska klimatmålen och syftar nu till att ge konkreta förslag för att uppnå målet om inga nettoutsläpp till år 2050; det har fått namnet **FÄRDPLAN 2050**. Inte minst understryks den regionala betydelsen då tre (pilot-)län gavs en stor roll i framtagandet av underlaget.¹³⁸

Med anledning av ovanstående är det intressant att studera det svenska klimatarbetet i allmänhet, och det regionala arbetet i synnerhet. Det är således dags att undersöka den skånska policydiskursens problembildsgestaltning.

4.2 Problembild

”Hotet om kraftiga klimatförändringar orsakade av människans utsläpp av växthusgaser är kanske det största miljöproblem mänskligheten någonsin ställts inför”¹³⁹

Den etablerade policydiskursen utgår från att det är människas historiska och nuvarande utsläpp av växthusgaser som är orsak till det hot som stundar. Utsläppen bidrar till att förstärka växthuseffekten vilket resulterar i att jordens temperatur kommer att öka. En ökad medeltemperatur antas leda till konsekvenser så som ökad nederbörd, stigande havsnivåer, erosion, värmeböljor samt negativa hälsoeffekter.¹⁴⁰ Gestaltningen av dessa konsekvenser ses i relation till

¹³⁴ Regeringen, 2008, a.a.

¹³⁵ Ibid.

¹³⁶ Ibid.

¹³⁷ Naturvårdsverket, 2012. *Underlag till en svensk färdplan för ett Sverige utan klimatutsläpp 2050*. <http://www.naturvardsverket.se/Documents/publikationer6400/978-91-620-6487-7.pdf>

¹³⁸ Regeringen, 2011, a.a.

¹³⁹ Region Skåne 2009, a.a. s 3, en syn som delas av Länsstyrelsen, exempelvis på s 16 ”Ökningen av atmosfärens koldioxidhalt följer den ökning av utsläpp från fossila bränslen som tog fart i mitten av 1800-talet” (Eliasson a.a.).

¹⁴⁰ Se Eliasson a.a. s 9, 59-61 samt Region Skåne 2009, a.a. s 8.

ekonomiska termer, ”med klimatarbetet följer vissa kostnader, men det är avsevärt mycket billigare att minska klimatpåverkan nu än att ta hand om konsekvenserna senare”¹⁴¹. Den bild som ges handlar därför främst om att minimera kostnaderna av de konsekvenser som väntas. För en hanterbar nivå föreslås att temperaturökningen begränsas i enlighet med tvågradersmålet.

”De globala utsläppen av växthusgaser behöver minska med minst 50 % fram till 2050 och med närmare 100 % fram till år 2100 för att med stor sannolikhet kunna begränsa den globala temperaturhöjningen över den förindustriella nivån till högst 2 °C”¹⁴²

”För att inte riskera en farlig påverkan på klimatsystemet har EU:s medlemsstater enats om målet att begränsa ökningen av den globala medeltemperaturen till högst 2 grader (Celsius) jämfört med förindustriell temperaturnivå”¹⁴³

Att begränsa jordens uppvärmning till två grader får sin betydelse i relation till vad som hotas. Målet är att undvika fara för mänskligheten. Således finns det en antropocentrisk tendens i den klimatpolitiska diskursen. Även om det finns utsagor som tyder på att jordens ekosystem kan ta skada, eller att den biologiska mångfalden minskar förstås hotbilden strikt från ett mänskligt perspektiv. Såväl ett förändrat ekosystem som minskad biologisk mångfald beskrivs utifrån hur det påverkar människan.

Tvågradersmålet kräver dock en viss ansträngning. Det framhålls som viktigt att komma igång med arbetet snarast och Länsstyrelsen menar att:

”För att bromsa denna utveckling kommer det att behövas kraftfulla insatser under de närmaste årtiondena”¹⁴⁴

Region Skåne hänvisar till det svenska vetenskapliga rådet för klimatfrågor och menar att:

”... storleken på reduceringen av de globala utsläppen under de närmaste 20 åren som blir helt avgörande”¹⁴⁵.

Skillnaden mellan de två är att den senare utsagan har en bestämd tidsram medan Länsstyrelsen är mer ospecifik. Region Skåne ser egentligen inte klimathotet som mer påträngande än Länsstyrelsen, icke desto mindre uttalar Region Skåne en mer skyndsam hållning än Länsstyrelsen.¹⁴⁶ Det kan således vara ett tecken på en *artikulation*. Då komplexiteten i frågan omges av avlägsna konsekvenser, varav vissa kommer dröja tusentals år, är det möjligt att agerandet går från en abstrakt tidsram till en mer konkret sådan.¹⁴⁷ Det kan naturligtvis även vara tvärt om. Åt

¹⁴¹ Region Skåne 2009, a.a. s 7.

¹⁴² Ibid. s 9.

¹⁴³ Eliasson a.a. s 6, jrf med Region Skåne 2009, a.a. s 9. ”EU:s tvågradersmål beskrivs ofta som gränsen för att klimatsituationen kan bli farlig”.

¹⁴⁴ Eliasson a.a. s 16.

¹⁴⁵ Region Skåne 2009, a.a. s 3.

¹⁴⁶ Se även Ibid. s 10: ”nödvändigt att agera nu”.

¹⁴⁷ Ibid. s 12.

vilket håll det förskjuts kan egentligen endast visas genom att jämföra dessa policydiskurser med framtida policydiskurser. Den huvudsakliga poängen är dock att båda aktörerna står eniga bakom tvågradersmålet.

I policydiskursen beskrivs förnyelsebar energi som en essentiell klimatåtgärd.

”Genom att minska energianvändningen och andelen fossil energi minskar företagen sin sårbarhet för ökade energipriser”¹⁴⁸

Satsningar på förnyelsebar energi och energieffektivisering kan minska användningen av fossil energi. Det är ett sätt att nå tvågradersmålet eftersom det minskar utsläppen. Den bild som Länsstyrelsen ger när det gäller utfasning av fossila bränslen är dock främst ekonomisk. De ser risken för en ökad kostnad vid fossilanvändande i framtiden. Det är dock otydligt varför fossil energi riskerar att öka i pris i framtiden. Det finns tendenser som tyder på att fossila resurser kan sina och därför kommer priserna att stiga. Däremot finns det inget som tyder på att fossila energibegränsningar utgör något hot mot samhället, alltså att de riskerar att ta slut innan människan brutit fossilberoendet. Således finns det ingen oro för att fossila resurser är på väg att ta slut och utfasningen syftar snarare till utsläppsminskningar och att säkerställa en god ekonomi. Region Skåne utsaga är skiljer sig aningen.

”Vid en måttlig efterfrågan på energi kan utbyggnaden av förnybar energi hållas på en rimlig nivå och den fossila energin räcker längre”¹⁴⁹

Utsagan är tydligare med att tillgången på fossila resurser är begränsade. Genom minskad energianvändning kommer de att räcka längre. Region Skåne förhåller sig därför till ett scenario där sinande fossila energikällor kan utgöra fara för samhället även om det i sig inte ses som ett stort hot eftersom vi har tid, och möjlighet, att anpassa oss till detta. Därför finns det ingen akut fara för samhället. Likt Länsstyrelsen handlar det främst ekonomiska aspekter, att bruka mindre energi är kostnadsbesparande.¹⁵⁰ Det är dock möjligt att det finns en *artikulation* gällande fossila resursbegränsningar. I framtida policydiskurs är det därför möjligt att sinande resurser ges större betydelse än de gör idag. Emellertid i den rådande policydiskursen är det främst av ekonomiska skäl, och för att minska utsläpp av växthusgaser, som den fossila energianvändningen bör minska.

I policydiskursen gestaltas problembilden genom att:

- Människan är upphov till problemet
- Problemet är att jordens temperatur ökar

¹⁴⁸ Eliasson a.a. s 64.

¹⁴⁹ Region Skåne 2009, a.a. s 12.

¹⁵⁰ Den efterföljande meningen lyder ”Många av energieffektiviserings- och energihushållningsåtgärderna är lönsamma och bör därför även av ekonomiska skäl genomföras snarast” Region Skåne 2009, a.a. s 12, liknande på ex ”En effektivare resurs- och energianvändning kan dessutom ge ekonomiska besparingar” Region Skåne 2009, a.a. s 26.

- Konsekvenser mäts ekonomiskt
- Lösningen är att begränsa jordens uppvärmning till två grader genom minskade utsläpp

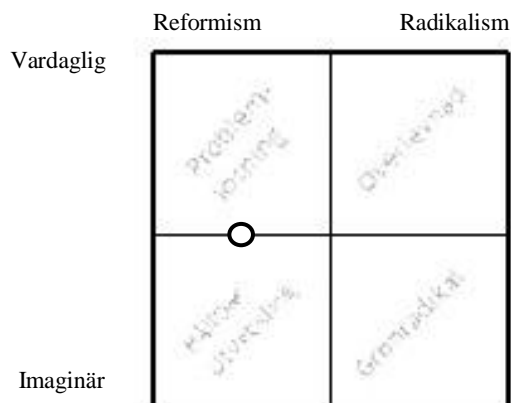

Figure 4.1 – Policydiskurs: problembild

Problembildsgestaltningen avviker från det vardagliga då den har imaginära drag. Det eftersom den beskriver ett samhälle med minskad fossilenergianvändning. Policydiskursen måste därför placeras mellan det vardagliga och imaginära. Att det dock förespråkas åtgärder gör att policydiskursen rör sig från reformism mot radikalism, men då dessa inte är alltför omfattande placeras diskursen ändå inom ramen för vad som räknas som reformism.

4.2.1 Utmanande diskurser

Det finns stor uppslutning kring policydiskursens problembildsgestaltning. Att människan är orsak till klimatproblemet tar de flesta numera för givet, även att konsekvenserna ses utifrån ett mänskligt perspektiv och mäts ekonomiskt. När det kommer till tvågradersmålet och komplexiteten är det dock större spridning. Den första skillnaden gäller dock själva hotet.

”Man har inte förstått att klimatproblemet är akut överhängande. Det är inget som kommer att drabba oss om 50 år. Klimat- och resursproblemen drabbar oss inom detta decennium. Det har man inte förstått. Det krävs att man tänker på ett annat sätt, att i alla lägen tänka ”hur kan vi vara utan kol och olja?”¹⁵¹

Det finns två problem, det gäller klimat och resurser. Problemet med det senare innebär att de fossila energislagen är på väg att sina. Skulle det inträffa betyder det att människans samhälle stannar och utgör därför ett stort hot. Därför måste det ske en omställning till ett samhälle utan fossil energi. Det första problemet gäller de utsläpp som människan genererar. Likt policydiskursen ses

¹⁵¹ Intervjuperson 8, s 2. (Härefter förkortas intervjuperson “IP” och numret som följer efter refererar till den plats de har i *Appendix 1 - Intervjupersoner*)

konsekvensen av människans utsläpp som orsaken till en global uppvärmning. Hotet är dock mer akut än policydiskursen ger sken av då det beräknas inträffa inom ett decennium. Därmed ifrågasätts formuleringen av tvågradersmålet. Enligt policydiskursen behöver utsläppen ”*minska med minst 50 % fram till 2050 och med närmare 100 % fram till år 2100*”. Men grunderna för det antagandet ses som felaktiga och ska tvågradersmålet uppnås ”... är det 2015 snarare än 2050, mycket kortare tidsperspektiv”¹⁵² eftersom den grundar sig på gammal forskning som utgick från att utsläppen redan borde ha kulminerat. ”*Nu har vi passerat 2010 och vi vet att utsläppen inte har kulminerat. Och då faller de flera år gamla förutsättningarna*”¹⁵³. Diskursyttringen styrker de *artikulationer* som identifierades i policydiskursen där förhållandet till ändliga fossila lager samt tidsaspekter förskjutits. Emellertid visar diskursyttringen inget ifrågasättande av tvågradersmålet som sådant utan snarare mot tidsformuleringen av det. Den menar att för att lyckas med målet är det mycket tidigare årtal som behövs.

”Det som gjorde mig orolig var att 2009 eller -10 ökade klimatutsläppen. Jag tycker att läget är högst alarmerande. Och Öresundsverkets etablering i Malmö har bidragit till att de skånska klimatutsläppen har ökat rejält”¹⁵⁴

Utsagan tyder på att situationen är allvarlig och i viss mån även akut. Hade utsläppen inte ökat är det möjligt att situationen hade tagits med ro. Men, i skenet av att vi behöver minska utsläppen och att det sker en utveckling åt fel ses det som allvarligt. I viss mån går det jämföra med föregående respondent som menade att sedan forskningen presenterades så har utsläppen ökat och förutsättningarna ändrats, därför måste målen anpassas till det. En felvänd koldioxidkurva ger upphov till en liknande insikt hos respondenten. Däremot tyder inte det på att de har samma syn på tidsaspekten, varken att utsläppen måste minska till 2015 eller att vi kommer se konsekvenser redan detta decennium. Vad de har gemensamt är dock tron på forskning och statistik. Det är från det perspektivet de hämtar sina argument. Men det finns även andra sätt att uttrycka sig på.

”... det går inte bara att göra ett uppdrag, man måste få tillgång till sin egen mänskliga faktor, som fattar att det här är jorden, det är grundförutsättningen för liv, Det måste in i förståelsen så att man fattar att man inte kan vänta, man kan inte fördröja... man har ett ansvar som människa för att vi ska överleva”¹⁵⁵

Även i den här utsagan finns det ett mått av att situationen är mer akut än policydiskursen gestaltar. ”*man inte kan vänta, man kan inte fördröja*”. Vad som skiljer utsagan från de tidigare är att den här diskursyttringen inte hänvisar till forskning eller statistik. Den bygger snarare på ett empatiskt plan och menar att vi har ett ansvar mot andra människor att vårda jorden. Därmed är det tre olika anledningar till samma slutsats, att situationen är mer akut än policydiskursens bild.

Det finns även en diskursyttring som ifrågasätter forskningsunderlaget.

¹⁵² IP 8, s 5.

¹⁵³ IP 8, 1.

¹⁵⁴ IP 3, s 2.

¹⁵⁵ IP 11, s 8.

”Tittar man på IPCC så är det 3000 forskare som suttit ner tillsammans och man har 7 olika scenarier. Men man kan ju säga med all säkerhet att den rapporten inte stämmer. Det kan vara mycket värre, det kan vara mindre farligt”¹⁵⁶

Osäkerheten i underlaget gör att det är svårt att sja om hur en global uppvärmning kommer påverka oss. Däremot ifrågasätter inte diskursyttringen tvågradersmålet utan den menar snarare att konsekvenserna är osäkra men att det är dumt att chansa. Den ger alltså uttryck för en rädsla för vad som väntar samtidigt som den uttrycker en försiktighet.

Slutligen finns det en diskursyttring som ignorerar själva problemet.

”Företagen har också ett annat utgångsläge, de jobbar kostnadsbesparande istället, effekten på klimatet är att de sparar i energi”¹⁵⁷

Diskursyttringen menar att själva problemet är ointressant. Istället handlar det om att spara pengar. Klimatarbete är inget som är prioriterat istället präglas diskursyttringen av ekonomisk utveckling, den utgår från pengaperspektivet. Klimatarbete ses således utifrån ett ekonomiskt perspektiv där klimatåtgärder som genererar ekonomisk tillväxt välkomnas, egentligen utan tanke på hur de påverkar omgivningen. Diskursyttringen visar tendenser mot industrialismen som utgångspunkt, snarare än någon miljödiskurs.

Utmanande diskursyttringar gällande problembild:

- *Människan är upphov till problemet*
- *Problemet är att jordens temperatur ökar*
Ändliga resurserna utgör ett lika stort hot
- *Konsekvenser mäts ekonomiskt*
Sinande resurser kan stanna hela vårt samhälle
- *Lösningen är att begränsa jordens uppvärmning till två grader genom minskade utsläpp*
Situationen är mer akut än policydiskursen antyder

¹⁵⁶ IP 10, s 7.

¹⁵⁷ IP 1, s 1.

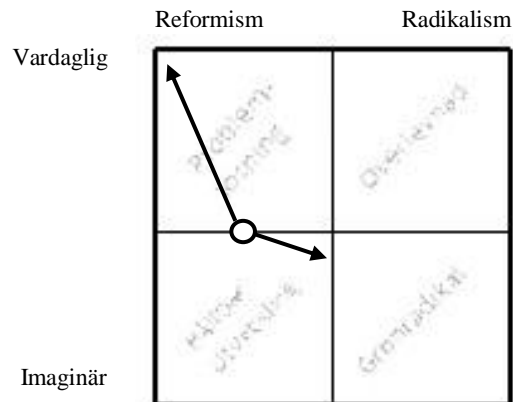

Figure 4.2 – Utmanande diskurser: problembild

En klar majoritet av respondenterna överrensstämde i huvudsak med policydiskursen. De utmanande diskurserna pekar i olika riktningar. Den första riktningen är mer radikal och imaginär. Den ser problemet som mer akut än policydiskursen och står därför längre ifrån reformism. Dessutom är den mer imaginär på så vis att den föreställer sig ett samhälle utan kol och olja inom en nära framtid. Därtill finns det empatiska tendenser som även de får ses som mer imaginära än den individualism som industrialismen innebär. Den andra riktningen är klart mer vardaglig och reformistisk. Den gör få anspråk på behovet av klimatåtgärder och ser främst ekonomiska perspektiv som intressanta.

4.3 Natur och ekonomi

”När klimatet förändras, påverkas också människans möjligheter att bruka naturens resurser. Även om många arter kommer att dö ut, är de pågående klimatförändringarna inget hot mot livet på jorden. Men de är ett stort hot mot människans nuvarande samhällsbyggnad och världsordning”¹⁵⁸

Naturen betraktas som en resurs. Den sätter även gränser som människan måste anpassa sig till. I problembilden beskrevs hur tvågradersmålet ses som den gräns inom vilken konsekvenserna av ett varmare klimat blir hanterbara. Ett förändrat klimat hotar människans *samhällsbyggnad och världsordning*. Naturen som sådan, eller de arter som dör ut, ses inte som något direkt hotat utan det är hur det påverkar människan som är av betydelse. Att bruka resurser är nödvändigt för vårt samhälle men kan ge konsekvenser genom ett förändrat klimat.

¹⁵⁸ Region Skåne 2009, a.a. s 28.

”Förutom de direkta effekterna på egna verksamheter kan detta också påverka logistik och underleverantörers produktion”¹⁵⁹

Paradoxen är att naturens resurser måste brukas för att upprätthålla det ekonomiska systemet samtidigt som brukandet av resurser resulterar i kostnader som slutligen kan underminera det ekonomiska systemet. Ett förändrat klimat kan påverka de rent fysiska förutsättningarna som gör det möjligt att bruka naturens resurser. Det kan gälla allt från utvinnandet av fossila bränslen till ändrade möjligheter att bedriva jordbruk. Det ekonomiska systemet och naturen är därför sammanlänkade. Samhällsutvecklingen behöver visa hänsyn till både natur och ekonomi.

”Halten av växthusgaser i atmosfären skall i enlighet med FN:s ramkonvention för klimatförändringar stabiliseras på en nivå som innebär att människans påverkan på klimatsystemet inte blir farlig. Målet ska uppnås på ett sådant sätt och i en sådan takt att den biologiska mångfalden bevaras, livsmedelsproduktionen säkerställs och andra mål för hållbar utveckling inte äventyras”¹⁶⁰

I arbetet med att säkerställa så att människans *påverkan på klimatsystemet inte blir farlig* får *hållbar utveckling inte äventyras*. Som problembilden visade är tvågradersmålet satt för att undvika farlig påverkan. Det innebär då att tvågradersmålet inte får krocka med *andra mål för hållbar utveckling*. Hållbar utveckling innefattar således tvågradersmålet men även andra mål.

”Klimatvisionen för Skåne år 2020 är att det ska vara enkelt för alla att leva och verka hållbart ur klimatsynpunkt”¹⁶¹

De andra målen som inkluderas är sociala och ekonomiska. De sociala målen behandlar vilken förändring som krävs av samhället, vilken uppoffring som krävs av olika aktörer. I policydiskursen behövs det ingen större uppoffring eftersom det kommer vara enkelt att leva hållbart. De ekonomiska målen behandlar då det ekonomiska systemet.

”Ett lugnare och allmänt mer miljö- och människovänligt samhälle med ökad livskvalitet samt stort utrymme för innovationer, nya produkter, utökad forskning och nya affärsmöjligheter kan mycket väl också bli resultatet av denna historiska omorientering”¹⁶²

Det framgår tydligt i policydiskursen hur klimatåtgärder leder till nya affärsmöjligheter såväl som minskade kostnader. ”*En kartläggning av ett stort antal företag i Sydsverige pekar på stor företagsekonomisk potential för både el- och värmeeffektivisering*”¹⁶³ Det hållbara samhället erbjuder alltså ökad

¹⁵⁹ Eliasson a.a. s 64.

¹⁶⁰ Ibid. s 6, Region Skåne 2009, a.a. s 11. Citatet är ursprungligen ett nationellt mål, men det ingår även i Länsstyrelsens regionala målformulering såväl som att Region Skåne står bakom formuleringen.

¹⁶¹ Region Skåne 2009, a.a. s 7.

¹⁶² Ibid. s 3.

¹⁶³ Ibid. s 20, en nästintill identisk mening finns hos Eliasson a.a. s 30.

livskvalitet och ekonomisk potential. Det innebär att människans utveckling kan fortgå, mer eller mindre, som den gjort hittills. Vad som är hållbart förhåller sig därmed direkt till ekonomisk tillväxt och får betydelsen klimatarbete som gynnar ekonomin. Emellertid, i problemformuleringen framgick det att människans utsläpp ligger bakom klimathotet. Förhållandet mellan människans utveckling och utsläpp måste därför brytas. Länsstyrelsen poängterar:

”Utsläppsminskningen av växthusgaser [i Skåne] har skett trots en skånsk befolkningsökning och en kraftig ekonomisk tillväxt”¹⁶⁴

Därmed menar Länsstyrelsen att tillväxt och utsläpp inte behöver korrelera. Dessutom kommer sambandet minska ännu mer i framtiden eftersom ”*Man kan exempelvis förvänta sig att det sker en teknisk utveckling inom reningsteknik i framtiden vilket kan förändra utsläppen för olika energibärare*”¹⁶⁵. Utsagor som denna vittnar om en stark tilltro till teknikutveckling. Finns det inte teknik idag så kommer den att bli tillgänglig i framtiden och de klimatåtgärder som inte är lönsamma idag kan bli det imorgon. Alltså går det att ha ekonomisk tillväxt och att minska utsläppen. Ekonomisk tillväxt och klimatarbete är därmed förenliga, att satsa på det som är hållbart ger ekonomisk utveckling, eller mer rättvist uttryckt ger det lägre kostnader och nya affärsmöjligheter.

Det ekonomiska systemet anpassar sig dock inte automatiskt till det hållbara. Även om det är lönsamt med klimatåtgärder kan de medföra en investeringskostnad vilket gör att åtgärden inte självklart genomförs. Därför måste det ekonomiska systemet styras till att bli mer klimatvänligt.

”Ett sätt på vilket Sveriges regering har främjat produktionen av förnybar energi är att införa ett elcertifikatsystem. Syftet med elcertifikatsystemet [...] är att stärka utvecklingen av förnybar elproduktion”¹⁶⁶

Det ekonomiska systemet behöver därför styras i rätt riktning genom styrmedel. På så vis går det att driva fram en utveckling som inte annars hade varit självklar. Så förs exempelvis biogassatsningar fram som ett regionalt initiativ där det gäller att ”... *stödja företagsamheten inom biogasområdets alla delar. Det behövs ett gynnsamt klimat och riktade stöd för företag som satsar på olika delar av biogasbranschen*”¹⁶⁷. Då biogas kan handla om dyra eller riskfyllda investeringar som idag inte når lönsamhet är det viktigt att styra ekonomin så att de genomförs i alla fall. Förhoppningen är dock att biogasutvecklingen kommer kunna stå på egna ben och det handlar främst om att stimulera igång en sådan utveckling.

I policydiskursen gestaltars natur och ekonomi genom att:

- Utgår från dagens ekonomiska system
- Miljö och ekonomisk tillväxt är förenliga

¹⁶⁴ Eliasson a.a. s 18.

¹⁶⁵ Ibid. s 62.

¹⁶⁶ Ibid. s 36.

¹⁶⁷ Region Skåne 2009, a.a. s 19.

- Tro på innovationer och ny teknik
- Det ekonomiska systemet behöver viss styrning

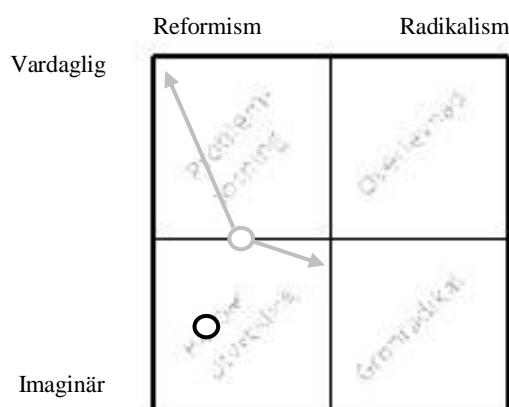

Figure 4.3 – Policydiskurs: natur och ekonomi

I policydiskursen görs inga direkta anspråk på radikala förändringar. Den finner sig i det ekonomiska systemet och ser fortsatt ekonomisk tillväxt som givet. Däremot måste den placeras en bit från reformism då den kräver viss styrning av, ekonomin snarare än ingen styrning alls. Vidare är policydiskursen klart imaginär då den uttrycker en tro på forskning, innovationer och framtida teknikutveckling.

4.3.1 Utmanande diskurser

Gällande natur och ekonomi finns det en svag uppslutning bakom den etablerade policydiskursen. Den positiva synen på att miljö och ekonomi går hand i hand delas inte av alla intervjupersoner. Den starka tilltron till innovationer delas endast av ett fåtal, medan andra inte ens för tekniken på tal och när den väl gör det så är det misstro mot den.

Den gemensamma nämnaren bland respondenterna består i att de anser att miljö behandlas som något sekundärt. Det första steget är att integrera miljö i det ekonomiska tänket.

”I de flesta stora företag görs det bra klimatinsatser, men i många görs det samtidigt investeringar som ökar... man har i ett och samma företag beslut som verkar åt bägge håll”¹⁶⁸

Risken med att se miljöhänsyn som något separat är att miljöåtgärderna i sig kan försvinna på andra håll, främst genom andra ekonomiska investeringar. Det leder till att miljöinvesteringarna i sig kan få väldigt liten effekt i det stora hela. Det är hur miljötänket ska integreras i det ekonomiska tänket som skiljer respondenterna åt. Det finns några som likt policydiskursen ser att tillväxt och klimatåtgärder går

¹⁶⁸ IP 12, s 9.

åt samma håll, de är dock förhållandevis få. Istället delas diskursyttringarna mellan de som menar att miljö är viktigast och de som menar att ekonomin är viktigast.

”Vi är i ett monetärt system där vi är beroende av en omvärld, vi lever inte i en egen bubbla. Det är konkurrenskraft och liknande som är viktigt”¹⁶⁹

De som menar att ekonomin kommer först ser ofta ett bekymmer i att bara fokusera på klimatarbete. Vi måste anpassa oss till det ekonomiska systemet som finns, det är ett givet villkor. Diskursyttringen ifrågasätter inte det ekonomiska systemet eller problematiserar den inverkan det utgör på klimatarbetet. Således måste klimatarbetet anpassas till marknadsekonomins spelregler och inskränkningar i det ekonomiska systemet måste därför fördelas jämt för att säkerställa konkurrensen. Det betyder att lokala skatter kan snedvrída konkurrensen i en global ekonomi. Istället bör sådana kostnader införas internationellt för att inte hindra det ekonomiska systemets funktionssätt.

”Då var jag involverad i förnyelsebar energi och skulle se hur man skulle kunna få svenska företag att sälja teknik i Polen. Vadå teknik, vi eldar med kol, sa de. Vi producerar el och värme med kol och alla människor som jobbar i gruvorna, vad ska de göra? Det tycker jag man ska ha väldig respekt för...”¹⁷⁰

Att sätta miljön främst leder till ekonomiska och sociala konsekvenser, arbetslöshet är en av dessa. Klimatet måste därför sättas i relation till ekonomin och även om de inte går åt samma håll så är det viktigt att beakta ekonomiska konsekvenser. Leder nödvändiga klimatåtgärder till ekonomiska hinder är det tveksamt vad som väger tyngst. Det behöver inte betyda att klimatet är mindre viktigt, men det betyder att ekonomiska faktorer väger åtminstone lika tungt. Därmed ses det ekonomiska systemet inte endast som en drivkraft utan som ett system som konstituerar hur vi kan agera. Klimatarbete måste utföras inom ramarna för det ekonomiska systemet. Därmed blir det en svårighet i att integrera miljön i det ekonomiska tänket, miljö måste vara sekundärt. Först när det ekonomiska systemet visas hänsyn klimataspekter beaktas. Det är dock inte alla som håller med om det.

”Det finns tjänstemän på Länsstyrelsen som tycker att spara pengar-perspektivet är ointressant och felaktigt argument att ta in i klimatfrågan. Att det enda viktiga är att ta hand om klimatet. Det kanske företagaren gör, men företaget kan inte överleva på det”¹⁷¹

Är det så att miljöhänsyn och tillväxt inte drar åt samma håll så måste ekonomin komma först. Företag överlever inte på att ta hand om klimatet, de måste tjäna pengar. Därmed blir ekonomisk utveckling centralt och klimatet får en sekundär position, under förutsättning att det är lönsamt. Detta gör förhållandet mellan miljö och tillväxt i viss mån ointressant, det som är lönsamt kommer först och om det råkar vara miljö så gör det ingen skillnad eftersom ekonomin är viktigast. För

¹⁶⁹ IP 10, s 6.

¹⁷⁰ IP 10, s 1.

¹⁷¹ IP 1, s 4.

att anpassa det ekonomiska systemet till klimatomställningen finns det då de som menar att klimat måste översättas det till det ekonomiska språket.

”Alla är överens om att vi måste bryta sambandet mellan ökad tillväxt och ökade utsläpp. Men många menar ju att vi inte kan klara tillväxten om vi räknar som vi gör nu, att vi någonsin kommer att klara miljömålen med ökad tillväxt. Hur ska vi räkna på tillväxt? Kommer teknikutvecklingen att ligga hand i hand med ökad tillväxt med de accelererade behov av teknik som ökad tillväxt ger? Det är den stora frågan. Oförmågan att sätta pengar på miljöförstöring gör att kalkylerna blir fel eller missvisande”¹⁷²

Att räkna på miljön i ekonomiska termer skulle göra det enklare att integrera klimatfrågan i det ekonomiska systemet. Det är ett sätt att anpassa problematiken till ekonomin och översätta det till ett språk som ekonomiska aktörer begriper. På så vis skulle det gå att kalkylera på vad miljöpåverkan kostar och hur ekonomin kan hantera det. På så vis blir miljön överordnad det ekonomiska systemet utan att egentligen förändra det ekonomiska systemet i sig. Det finns dock de som menar att det ekonomiska systemet i sig är problemet.

”Man tänker att man aldrig kommer att få folk till att göra sådana här saker om de inte känner att de tjänar pengar. Därför kommer vi att använda ekonomiska argumentet i absurdum. Då bygger man upp en icke-förståelse för att det här måste göras även om det kostar. Problemet och hotet vi står inför är så stort”¹⁷³

Den största delen av respondenterna ser det ekonomiska systemet som en orsak till klimatproblemet. Människan är så påverkad av sin omgivning att den tänker i banor givna av det ekonomiska system vi lever i. Det sker en sorts *interpellation* där vi förväntas se allt utifrån ekonomiska perspektiv. Det skapar svårigheter att ifrågasätta tillväxten och gör olönsamma åtgärder svåra att motivera. Att tänka i banor av ekonomi degraderar klimatfrågan till något förhandlingsbart, kostar det för mycket prioriteras det inte. Det problem som då infinner sig är att den som inte tror att tillväxt och miljö drar åt samma håll har svårt att se en ljusning. Antingen måste det ekonomiska systemet ifrågasättas eller, likt policydiskursen, förespråkas styrmedel för att tvinga fram en önskvärd utveckling.

”Det är en extremt krass värld att jobba i ett vinstdrivande företag. Man vill göra saker man tjänar pengar på, det andra vill man helst undvika. Det är där styrmedlen kommer in, genom faktisk lagstiftning med tvingande krav, eller skatter eller andra ekonomiska styrmedel som elcertifikat osv.”¹⁷⁴

Denna utsaga skiljer sig från policydiskursen genom att förhållandet mellan miljö och tillväxt inte antas vara positivt. Styrmedel får därmed en roll att tvinga fram en samhällsutveckling där det som är dåligt för klimatet görs olönsamt. Skillnaden utgörs av att policydiskursen ser styrmedel som något för att initiera klimatåtgärder som väntas bli lönsamma medan den utmanande diskursen ser styrmedel som ett verktyg för att fasa bort all oönskad utveckling. Det andra förhållningssättet delar idén om att ekonomin behöver styras men menar även att systemet måste ifrågasättas.

¹⁷² IP 2, s 4.

¹⁷³ IP 7, s 7.

¹⁷⁴ IP 16, s 3.

”Ska vi vara tuffa måste vi nog ifrån det individualistiska samhället, den förändringsprocess som varit under 20-30 år, där egenskaper som status och pengar blivit viktigare (...) Det behöver nog kommuniceras, att koncentrera sig på välbefinnande frågan, inte välfärden. Välfärden som mäts i rena materiella tillgångar. Det är en av vår tids stora myter, att välfärden är det som man måste värna om, välfärden mätt i pengar”¹⁷⁵

Det går inte mäta allt i pengar och det finns viktigare saker än ekonomiskt välstånd. Det ses som en myt att vi behöver materiella ting för att må bra och vara lyckliga, välbefinnande är fränkopplat materiella ting. Därför är det viktigt att tänka på andra vis än i ekonomiska termer. ”*Men det handlar också om beteendeförändringar hos medborgare. Att våga resa mindre osv*”¹⁷⁶. Att utmana ekonomin leder automatiskt till ett ifrågasättande av vårt sätt att leva, i det här fallet att det krävs förändrade beteenden. Exempelvis behöver vårt resebeteende ändras. Det kan innebära vissa uppoffringar.

Utmanande diskursyttringar gällande natur och ekonomi:

- *Utgår från dagens ekonomiska system*
Det ekonomiska systemet ifrågasätts
- *Miljö och ekonomisk tillväxt är förenliga*
Miljö och ekonomisk tillväxt står i konflikt
Ekonomisk tillväxt går först
Vi måste bort från ekonomiska värderingar
- *Tro på innovationer och ny teknik*
Förtroendet är lägre
- *Det ekonomiska systemet behöver viss styrning*
Styrmedel ges större vikt för att reglera oönskade beteenden

¹⁷⁵ IP 8, s 2-3.

¹⁷⁶ IP 3, s 2.

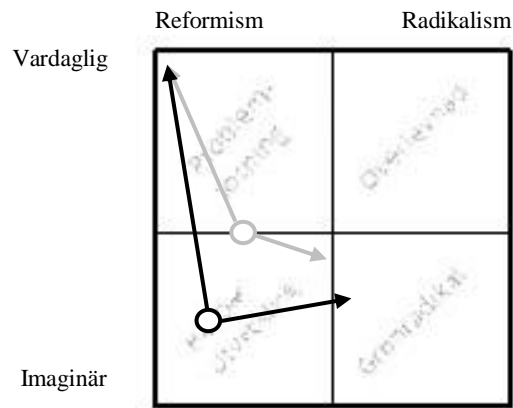

Figure 4.4 – Utmanande diskurser: natur och ekonomi

Uppslutningen bakom policydiskursen var relativt liten. De utmanande diskurserna pekar i olika riktningar. Den första riktningen är mer radikal. Den beskriver stora förändringar och vill flytta bort från ekonomiska värden. På så vis är den även imaginär eftersom den beskriver ett samhälle bortom det nuvarande ekonomiska systemet. Den imaginära hållningen skiljer sig dock från policydiskursen eftersom den inte delar tilltron till teknik. Den andra riktningen pekar mer åt industrialismen. Den ser det ekonomiska systemet som givet och klimatarbetet måste ske inom de regler som där ges. Den är då såväl vardaglig som reformistisk eftersom den förespråkar små inkrementella förändringar av industrialismen.

4.4 Politiskt system och aktörer

”Tvågradersmålet kan tillskrivas visst vetenskapligt stöd, men det är ändå politiskt satt och än så länge antaget bara av EU. Tvågradersmålet garanterar inte att negativa effekter uteblir. Riskerna ökar däremot markant med ökande uppvärmning mot och speciellt bortom två grader.”¹⁷⁷

Forskningen är essentiell när det gäller klimat. Den erbjuder kunskap och underlag efter vilket övriga aktörer kan forma beslut. Tvågradersmålet är ett politiskt beslut fattat på sådana grunder. Som framgår av citatet är beslutet inte helt riskfritt. Det finns inga garantier för att det fastslagna tvågradersmålet förhindrar negativa effekter, trots det är målet inte hårdare. Det beror på att i policydiskursen ses det politiska systemet som en dialog mellan olika aktörer.

“För att kunna hantera frågan behövs en helhetssyn och ett angreppssätt där sektorer och organisationer samverkar över alla gränser på ett positivt och hänsynsfullt sätt.”¹⁷⁸

¹⁷⁷ Region Skåne 2009, a.a. s 9.

¹⁷⁸ Ibid. s 9.

De beslut som tas ska ske tillsammans, därmed lyder inte samhället direkt under forskningen. Tillsammans med forskare, politiker och andra aktörer formuleras mål baserat på den dialog som förs. I policydiskursen är alltså politik ett samarbete mellan samhällsaktörer. Samarbete och samverkan ses därmed som nödvändigt för ett lyckat klimatarbete. Vad som splittrar policydiskursen är vilka aktörer som ingår i samarbetet, samt vilken betydelse de har.

Länsstyrelsen

Länsstyrelsens policydiskurs har sin utgångspunkt i det internationella.

”Den framtida utvecklingen av växthusgasutsläpp kommer till stor del att bero på det nya globala klimatavtal som ska gälla när Kyotoprotokollet löper ut år 2012”¹⁷⁹

Därefter följer EU som en viktig aktör. Genom unionen formuleras mål och samtidigt erbjuder den verktyg, som *utsläppshandelsystem* och *flexibla mekanismer*.¹⁸⁰ Sveriges regering får sedan i uppdrag att implementera och anpassa EU-målen till landets förhållanden. Regeringen kan därmed påverka den nationella målformuleringen.

”Regeringen ansåg att målet bör ha en annan konstruktion än vad som anges i EU:s energitjänstdirektiv för att bättre motsvara målsättningarna i den svenska energipolitiken”¹⁸¹

Ett enskilt land kan alltså formulera hårdare mål än de gemensamt antagna. De enskilda länderna har på så vis en autonomitet och kan agera fritt från EU. För Sverige på nationell nivå beskriver Länsstyrelsens policydiskurs nationella styrmedels betydelse.

”I Sverige har det under de senaste åren genomförts en rad åtgärder som har minskat behovet av energi. Om inte dessa åtgärder och styrmedel skulle ha införts skulle energianvändningen ha varit betydligt högre idag”¹⁸²

Som framgår av citatet har det nationella en viktig och betydelsefull roll att spela, inte minst genom just styrmedel.

Den regionala nivån ska följa de nationellt formulerade målen. I Skåne finns det tre huvudaktörer: Länsstyrelsen, Region Skåne och kommunerna. Samarbetet mellan dessa är viktigt för det regionala klimatarbetet. Länsstyrelsen fungerar som statens förlängda arm och ”... är regional miljömålsansvarig myndighet med uppgift att ta fram regionala mål och följa upp dem samt verka för att målen nås i länet”¹⁸³. Länsstyrelsens regionala målformuleringar ska inspirera regionala aktörer och kommunerna ”... har en betydande roll i det regionala klimat- och energiarbetet. Genom att anpassa de regionala målen till lokala mål

¹⁷⁹ Eliasson a.a. s 18.

¹⁸⁰ Ibid. s 15, 20.

¹⁸¹ Ibid. s 25, liknande s 35 mfl.

¹⁸² Ibid. s 26. För fler exempel på nationella styrmedels betydelse se ex s 15, 36, 48.

¹⁸³ Ibid. s 5.

och åtgärder kan dessa bli redskap i den lokala politiken för kommunens utveckling”¹⁸⁴.

Kommunikationen från regeringen till regional och lokal nivå framstår som enkelriktad. Det ger bilden av att de regionala aktörerna har lite inflytande uppåt och deras uppgift är istället att implementera de nationella direktiv som ges. Det gör statens roll väldigt central även för det regionala arbetet. Statens mål kan dock anpassas till det regionala.

”Biogasproduktionen i Skåne ska vara 3 terrawattimmar år 2020.
Något nationell mål finns inte för biogas. Biogas är i nuläget det mest miljövänliga bränsle som finns att tillgå”¹⁸⁵

Biogas är ett exempel på hur nationella mål bryts ner till ett regionalt mål. Det finns inget särskilt direktiv som säger att Skåne måste utveckla biogassektorn, det initiativet är regionalt. Biogassatsningar är dock en utsläppsminskande satsning och är därmed i linje med det nationella målet om minskade utsläpp. På så vis får den regionala nivån sin betydelse. Därefter är det upp till lokala aktörer att göra regionala mål till konkreta åtgärder.

”Förslagen på målformuleringar omfattar kommunen som geografiskt område och ska ses som inspiration. De målnivåer och årtal som föreslås bör naturligtvis anpassas till kommunens specifika förutsättningar. Förslagen har delats in i en basnivå som i stort motsvarar de regionala målsättningarna och en spetsnivå med förslag på högre mål än de regionala”¹⁸⁶

Länsstyrelsen saknar tvingande åtgärder och kan därför endast *inspirera* lokala aktörer till att följa målen. Den stora regionala betydelsen finns istället i dess förmåga till ett lagom stort perspektiv och biogas är ett exempel på en åtgärd som kräver ett sådant perspektiv. Länsstyrelsen kan då formulera mål som ska leda till en regional biogassatsning med de nationella klimatmålen i ryggen. Det är dock svårare att tyda huruvida kommunikationen mellan det lokala och regionala är enkelriktad eller ej.

”Klimatsamverkan Skåne som är en ny samarbetsplattform för Länsstyrelsen, Region Skåne och kommunerna bör kunna utvecklas till att ha en viktig sammanhållande roll i det skånska åtgärdsarbetet”¹⁸⁷

Förvisso inkluderas en tredje aktör i ovanstående citat, men det tyder ändå på att det finns en bristande regional kommunikation och att *Klimatsamverkan Skåne* ska råda bot på det. Beträffande den tredje aktören, Region Skåne, beskrivs den på följande vis.

”Region Skåne är en stor regional verksamhetsutövare inom hälso- och sjukvårdssektorn och ansvarig för utvecklingen av kollektivtrafiken i länet [...]

¹⁸⁴ Eliasson a.a. s 63.

¹⁸⁵ Ibid. s 9.

¹⁸⁶ Ibid. s 63.

¹⁸⁷ Ibid. s 10.

Region Skåne ansvarar också för regionala utvecklingsfrågor där ökad produktion av biogas och utveckling av fler miljöteknikföretag är prioriterade områden”¹⁸⁸

Region Skåne ansvarar alltså för den regionala utvecklingen. Det är svårt att se hur Länsstyrelsen och Region Skåne faktiskt skiljer sig åt men den bild som ges är att Länsstyrelsen inte kan genomföra några faktiska åtgärder medan Region Skåne däremot kan genomföra Länsstyrelsens mål.

Utöver det offentliga finns det även andra viktiga aktörer. En av de mest betydelsefulla i Länsstyrelsens policydiskurs är näringslivet.

”Näringslivet har en viktig roll i klimatarbetet både genom att minska utsläppen från den egna verksamheten och genom att utveckla nya marknader för mer klimatsmarta produkter och tjänster”¹⁸⁹

Policydiskursen riktar sig därför tydligt mot näringslivet. Det ligger i näringslivets intresse att följa de mål som Länsstyrelsen formulerar, det leder till minskade kostnader. De menar även att om företag ingår i internationella koncerner så finns det i regel möjligheter till att anpassa enheter till lokala förutsättningar. Näringslivet är därmed en betydelsefull regional aktör och för att engagera näringslivet i klimatarbetet krävs det ekonomiska övertalningsmetoder. Det ges därför uttryck för att företag strävar efter ekonomisk tillväxt.

Den sista aktören som inkluderas i diskursen är bransch- och intresseorganisationer.

”Bransch- och intresseorganisationer har en viktig roll i klimatarbetet genom offentlig debatt, remissyttranden, mediakontakter, deltagande i samråd, utbildning av medlemmar och eget operativt arbete”¹⁹⁰

Aktören behandlas dock flyktigt och vilken betydelse den faktiskt har är oklar. Det nämns däremot att ideella organisationer ofta initierar kampanjer för att få hushållen att ändra sitt transportbeteende.¹⁹¹ Därmed har de en betydelse för i att engagera samhället och endast där, indirekt, berörs enskilda individer.

”Dämpad trafikutveckling, genom höjda drivmedelsskatter samt åtgärder och styrmedel för att främja resor med kollektivtrafik, med cykel och till fots. Även genom fysisk planering för ett minskat transportbehov”¹⁹²

Enskilda individer ses som något som ska styras snarare än som bör vara med och styra. Det görs genom att planera samhället så att det är enkelt, och billigt, för individen att bete sig önskvärt. Individen följer därmed det som är lönsamt så länge det inte kräver för stor uppoffring.

¹⁸⁸ Eliasson a.a. s 65.

¹⁸⁹ Ibid. s 64.

¹⁹⁰ Ibid. s 65.

¹⁹¹ Ibid. s 45.

¹⁹² Ibid. s 47.

Region Skåne

”Klimatkrisen är en global fråga med lokala lösningar. Skåne utgör en liten del av jorden men vi måste göra en betydande del av åtgärderna. Vi har ett särskilt ansvar i den rika världen att visa ansvarstagande och det är nödvändigt att agera nu. Region Skåne befinner sig mitt emellan å ena sidan den enskilda individen och den lokala politiken och å andra sidan den nationella, europeiska och den globala politiken. Vi ska därför påverka och aktivt agera genom att ta vårt ansvar och genom att vara goda förebilder”¹⁹³

Region Skånes policydiskurs tar sin utgångspunkt i det regionala och lokala. Det är därifrån klimatkrisen måste bekämpas. Region Skåne har därmed ett ansvar att initiera ett klimatarbete och på så vis inspirera andra aktörer att göra detsamma. De gäller såväl lokala som internationella aktörer. Regionalt finns det alltså ett möjlighet att påverka i två riktningar, lokalt och internationellt.

”Region Skåne bör samordna och stödja biogasens utveckling även med ett nationellt och internationellt perspektiv, så att dess fulla ”eko-effektiva ekonomi” potential kan utvecklas, till gagn för Skåne och det globala klimatet”¹⁹⁴

Regionala satsningar kan komma till gagn för hela jorden. I synnerhet den regionala biogasutvecklingen leder till att Skåne kan bidra med teknik och kunskap till övriga världen. Men det är inte bara på så vis regionen ses som en viktig aktör.

”Växthusgasutsläppen är en global fråga och vi i Skåne, politiker såväl som övriga medborgare, måste tillsammans på olika sätt påverka de nationella och internationella beslutsinstanser. Signalen om att tydliga och krävande åtgärder måste vidtas på den globala arenan i form av en ny ansvarsfull klimatöverenskommelse, lägre utsläppstak, högre koldioxidavgifter, ökat regnskogsskydd och liknade, kommer bara till stånd om även det politiska trycket underifrån är tillräckligt stort”¹⁹⁵

I policydiskursen framgår det att Skånes enade aktörer måste forma den internationella politiken för att få i stånd effektiva klimatöverenskommelser och klimatåtgärder. Således finns det även en antydning till att det internationella faktiskt har en betydelse, även om det ses som otillräckligt i dagsläget. Icke desto mindre betyder det att i dagsläget är regionen mest betydande för globalt klimatarbete. Därmed bör regionala och lokala aktörer ges ökade befogenheter.

”Utifrån vad som bedöms mest effektivt i Skåne eller i skånska städer bör en dialog tas med staten om hur det kan genomföras. Region Skåne och kommunerna bör nyttja möjligheterna och ges ökade befogenheter och ansvar när det gäller lokala och

¹⁹³ Region Skåne 2009, a.a. s 10. Länsstyrelsen ser också frågan som global och klimatmålet som ”... mål med tydligt globalt perspektiv. Vi ska lämna vårt bidrag till att det kan uppnås, men kan naturligtvis inte själva se till att det nås” Eliasson, a.a. s 5. Vad som skiljer dem åt är att Region Skåne ser det lokala som lösningen. Som framgick i presentationen av Länsstyrelsen betonar de snarare statens roll.

¹⁹⁴ Region Skåne 2009, a.a. s 19.

¹⁹⁵ Ibid. s 11.

regionala styrmedel och regleringar. Exempel på lokala styrmedel är miljözoner för godstrafik, trängselskatter samt avgiftsbeläggning av parkering på arbetsplatser¹⁹⁶

Viljan till dialog visar att staten har betydelse. Men utsagan om utökade regionala och lokala befogenheter tyder på att staten står i vägen för ett effektivt klimatarbete. Återigen vittnar det om att lösningen måste skötas på det regionala, och lokala, planet. Önskan om ökade regionala befogenheter och styrmedel underminerar statens roll. Nationella styrmedel behandlas inte ens i policyn.

Likt Länsstyrelsen beskriver Region Skåne vikten av samarbete mellan offentliga aktörer.

”Det är nödvändigt att de offentliga aktörerna – Region Skåne – Skånes alla 33 kommuner – Länsstyrelsen i Skåne – är beredda att kraftfullt och tillsammans omedelbart intensifiera arbetet med klimatfrågan¹⁹⁷”

Huvudsakligen identifierar policyn samma uppgifter hos de offentliga aktörerna ”*Region Skåne har utvecklingsmandatet, Länsstyrelsen har myndighetsuppgifter och kommunerna har den centrala uppgiften utifrån planmonopol och kommunallag etc*”¹⁹⁸. En stor skillnad är dock i synen på övriga aktörer.

”För bred och objektiv information och därmed allas möjligheter till personlig klimatanpassning bör folkbildnings- och mobiliseringsarbete ske utan vidare dröjsmål hos alla Skånes invånare. Medborgare, företag, frivilligorganisationer och kommuner måste få stöd i att tackla klimatproblematikens alla aspekter. Både frågan om hur man minskar sin klimatbelastning och hur man anpassar sig till ett förändrat klimat och olika vädersituationer, ingår i detta¹⁹⁹”

I Region Skånes policydiskurs inkluderas fler regionala aktörer i klimatarbetet, inte bara näringsliv och ideella organisationer. Den mest tydliga skillnaden är inkluderandet av medborgare. Genom informationskampanjer ska medborgarna engageras och utveckla en klimatmedvetenhet. Dessutom, likt Länsstyrelsen, måste deras vardag underlättas för att de ska kunna bli klimatsmarta. ”*För skåningar är det lätt att bo, äta, transportera och göra sina inköp klimatsmart*”²⁰⁰. ”*För att underlätta bör de få konkret information*”²⁰¹ och därmed ges det uttryck att en direkt dialog med medborgare är nödvändig, men det finns även utsagor som tyder på betydelsen av ideella organisationers informativa arbete gentemot medborgare. ”*Många kommuner, frivilligorganisationer med flera arbetar redan med detta men för att få delarna att samverka i en skånsk stark helhet måste de kompletteras med en samordnande och överblickande resurs*”²⁰². Ideella organisationer erkänns alltså som en del av klimatsamarbetet. En annan skillnad mellan aktörernas policydiskurser är i synen på näringsliv.

¹⁹⁶ Region Skåne 2009, a.a. s 17.

¹⁹⁷ Ibid. s 11.

¹⁹⁸ Ibid. s 23.

¹⁹⁹ Ibid. s 10-11.

²⁰⁰ Ibid. s 14.

²⁰¹ Ibid. s 26.

²⁰² Ibid. s 20-21.

”Region Skåne bör överväga att finna finansieringsformer för investeringar i effektivare transportsystem som inkluderar ansvarstagande även från näringslivet OPS [offentlig- privat samverkan], med bibehållen handlingsfrihet för Region Skåne”²⁰³

Företag ses inte endast som föremål för styrmedel och ekonomiska argument, även om det också förekommer. Istället föreslås ett ekonomiskt samarbete med näringslivet, även de ges alltså en betydande roll för ett fungerande klimatarbete.

Sammanställning

Det finns olikheter mellan Länsstyrelsen och Region Skåne. I Länsstyrelsens policydiskurs är staten den mest centrala aktör och dess verktyg är de mest betydelsefulla. Det regionala i sig ges inget större utrymme och beträffande medborgare inkluderas inte dessa i samhällsdialogen utan det ska underlättas och göras lönsamt för att främja en beteendeförändring. För näringslivet gäller detsamma. I Region Skånes policydiskurs, å andra sidan, ses det regionala som centralt. De ser ett inkluderande av fler lokala aktörer och även om de vill styra medborgare och näringsliv inkluderas de i klimatsamarbetet. Beträffande staten har den dock en mindre betydelse.

I policydiskursens gestaltar politiskt system och aktörer genom att:

- Staten är central
 - Det regionala är centralt
- Hierarkiskt system
 - Bottom-up-orienterat system, mer befogenheter regionalt
- Ej offentliga aktörer har begränsad roll i samhällsdialogen
 - Ej offentliga aktörer inkluderas i samhällsdialogen
- Individen ges begränsat utrymme
 - Individen är en del av samhällsdialogen
- Klimatarbete genom styrmedel och planering
 - Klimatarbete genom styrmedel, planering och information

²⁰³ Region Skåne 2009, a.a. s 17.

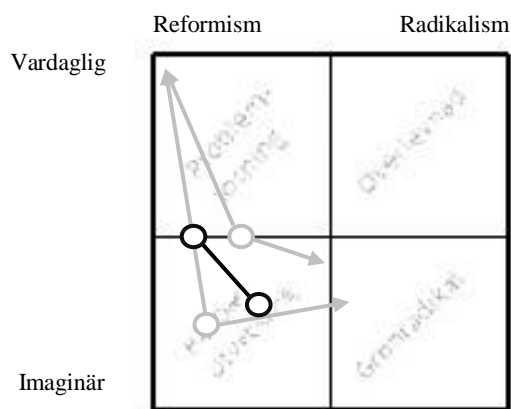

Figure 4.5 – Policydiskurs: politiskt system och aktörer

Policydiskursen är fragmenterad. Länsstyrelsen ser främst till offentliga aktörer. Främst på nationell nivå har styrmedel betydelse och därmed kan staten styra in samhället på en mer klimatvänlig väg. Därmed är Länsstyrelsen åt det reformistiska hållet samtidigt som den är lätt imaginär då den ser nya möjligheter till dialog samt staten som vägledare in i ett klimatmedvetet samhälle. Region Skåne är både mer radikal och imaginär. Förespråkande av större regionala befogenheter är ett tecken på att förändra det politiska systemet, både imaginärt och radikalt, även den stora tron på samhällets engagemang till dialog är imaginär.

4.4.1 Utmanande diskurser

Gällande politiskt system och aktörer finns det få likheter med policydiskursen. De flesta utmanande diskursyttringar tvivlar huruvida det politiska systemet verkligen kan hantera en klimatomställning.

”Det är frågan om samhällets uppgift är funktionell eller hur man ska se det. Jag menar att den är det och i det lägger jag att som politiker borde man se det som att man har ett uppdrag som är längre än en mandatperiod. Att man borde se till väljarnas välbefinnande på något längre sikt”²⁰⁴

Det råder tvivel huruvida det politiska systemet verkligen är funktionellt. I citatet ges en vanlig diskursyttring om att politiker borde se till det allmänna bästa, men att de istället ser till mandatperioder och sina egna kortsiktiga intressen. Det politiska systemet skapar ett sådant beteende eftersom ”... man får en opposition på sig som tar varje chans att vara emot”²⁰⁵. Även om den enskilde politikern försöker fokusera på annat än mandatperioder tvingas den till ett visst beteende där långsiktiga beslut kan kritiseras av andra för att de ska stärka sin egen position, även om det gäller det allmänna bästa. Det politiska systemet upplevs därför som en del av klimatproblemet och för att stå upp mot det krävs en stark individ.

²⁰⁴ IP 8, s 4.

²⁰⁵ IP 4, s 5.

”Det är en jätterisk med det politiska, det måste vara politiker som inte hoppar på trenden miljöarbete, det här är på riktigt. Det måste vara en djupare förankrad övertygelse, inte bara politik och mandattider”²⁰⁶

En stark övertygelse gör att en person vågar så upp för sin sak även om det inte gynnar det kortsiktiga. Problemet systemet skapar gäller just kortsiktigheten, att alla beslut som tas gör det från ett kortsiktigt perspektiv. Paradoxen beskrivs dock nedan.

”Det är det ena, att det blir nervositet när man ska väljas om. Men ibland är det överdrivet, jag tror människor vill ha politisk handlingskraft. (...) Det gör att vare sig marknad eller de som ska söka kan anpassa sig med så kort varsel. Det skapar irritation när saker körs på tvåårsintervall”²⁰⁷

Det politiska systemet präglas av kortsiktighet samtidigt som nästan samtliga respondenter uppger att de saknar långsiktiga kraftfulla beslut. Det politiska systemet lever därför inte upp till de förväntningar som ställs på det och därför råder det tvivel på dess funktionalitet. Konsekvensen blir att samhällsaktörerna inte har någonting att rätta sig efter på lång sikt.

”I Sverige är det inga tydliga, långsiktiga signaler. Det kommer kortsiktiga signaler, solcellsstöd, t ex. Vi hade pengar till att ge bidrag till solceller och de pengarna varade i ett eller två år, sen tog det slut. Sen visste vi inte vad som skulle hända. Det är en svaghet, det är kortsiktiga signaler”²⁰⁸

Kortsiktigheten gör att besluten inte blir bestående. I citatet framkommer det hur solceller blomstrar upp till en följd av ett politiskt beslut men kortsiktigheten skapar rädsla i att investera. Det råder osäkerhet om vilken teknik som kommer gynnas i framtiden och därför blir klimatarbetet blir ineffektivt.

”Det är mycket att vi vill ha stabila spelregler och att vi vill veta vad det är som gäller under långt tid, för vi är en väldigt kapitalintensiv bransch och det kräver mycket att vända det här containerskeppet i en annan riktning”²⁰⁹

Spelregler är ett vanligt förekommande begrepp. Det handlar just om vikten av långsiktighet. För samhällsaktörer är det viktigt med spelregler för att kunna ställa sikte på en långsiktig planering. Finns det inga långsiktiga spelregler går det inte som aktör att planera och på så vis begränsas samhällets klimatomställning. Det formuleras mål som saknar konkret handlingsplan och på så vis går det inte verkställa besluten. De kortsiktiga beslut som tas kan då stå i konflikt med målformuleringen.

”... miljöbilspremien. Jag tyckte det var en märklig idé från början men bevisligen så fungerade det, det fick ut miljöbilar på marknaden, problemet är att man inte styrde mot målet man satt upp: fossilfri bilflotta 2030, utan bara mot lägre utsläpp per bil”²¹⁰

Citatet illustrerar bra den yttring som finns. Beslutet om fossilfri fordonsflotta år 2030 kräver att fossilfria bilar bör fasas ut omgående eftersom en bil som säljs

²⁰⁶ IP 11, s 4-5.

²⁰⁷ IP 2, s 3.

²⁰⁸ IP 9, s 2.

²⁰⁹ IP 16, s 3.

²¹⁰ IP 4, s 4.

idag mycket väl kommer finnas kvar på vägarna år 2030. Men istället för att följa sina egna mål valde regeringen att satsa på miljöbilar med lägre utsläppsnivå för att på så vis få ner utsläppen. På det stora hela betyder det att utsläppen kommer att minska, men att målet fossilfri bilflotta inte kommer att uppnås. Det är en klimatåtgärd, men den är inte i linje med den målformulering som finns. Resultatet blir att ”... *inte ens staten följer de statliga myndigheternas riktlinjer*”²¹¹. Det saknas konsekvens och det formuleras mål som det saknas vägar till. Även om målen accepteras av samhället så finns det ett lågt förtroende för att de kommer att uppnås, förtroendet till politiker och det politiska systemet är lågt.

Gällande centrala aktörer i klimatarbetet är det en relativt jämn fördelning mellan de splittringar som finns i policydiskursen. På ena sidan finns de som lyfter upp nationella styrmedels betydelse och vidare till betydelsen av EU och de verktyg som erbjuds. Det finns dock tendenser åt mer internationell betydelse.

”Men att ha tydligare spelregler, och då är det inte lilla Sverige, vi kan inte göra det själva. Vi är en del av EU och kan tycka vad vi vill om det, men vi är faktiskt medlemmar och då måste vi inom EU ha tydliga spelregler”²¹²

Det betyder att Sverige i sig är bundet till ett större sammanhang. Landet som sådant är för litet för att själv bedriva klimatarbete endast inom sina egna gränser. På grund hur världen ser ut idag är det därför viktigt med internationellt klimatarbete. Det regionala och nationella står då i skuggan till en ännu högre nivå. Det finns även de som menar att klimat är strikt internationellt.

”Jag kan mer se på det internationella samarbetet egentligen, många utvecklingsländer hade behövt ett stöd. Vi är ju redan ganska bra och jobbar på att bli ännu bättre. Men det finns ju de som inte ens startat sitt arbete, där tror jag att den insatta kronan för mer nytta”²¹³

Hela Sveriges klimatarbete ifrågasätts. Klimatproblemet ses som ett globalt problem med globala lösningar och för Sverige finns det ingen anledning att bedriva klimatarbete inom landet; det är mer lönsamt och mer effektivt att bedriva klimatarbete annanledes. Det betyder att det handlar om internationellt klimatarbete via länder eller internationella organisationer.

På andra sidan finns dock de, likt Region Skåne, som menar att klimatarbete måste bedrivas på det mer lokala planet. På samma vis menar de därför att de regionala befogenheterna borde utökas för att ge större möjligheter till att anpassa det regionala arbetet. Det finns dock en ny aspekt av saken.

”Dels finns ett kommunalt planmonopol som gör att kommunerna är självständiga när det gäller planering. När Länsstyrelsen väl går in så tycker kommunala politiker att de kommer och tafsar på den kommunala planeringen. Så en verklig regional planering finns inte”²¹⁴

Det kommunala planmonopolet leder till att kommunerna har en stor självbestämmanderätt. Problemet som upplevs är att kommunen inte ser till det

²¹¹ IP 14, s 7.

²¹² IP 10, s 9.

²¹³ IP 6, s 2.

²¹⁴ IP 15, s 3.

bästa ur det regionala perspektivet utan istället konkurrerar de med varandra vilket leder till ineffektivitet. De regionala aktörernas roll blir då att samordna mellan det lokala för att nå de regionalt lämpligaste åtgärderna. Statens oförmåga att se till regionala och lokala behov är då endast en anledning till större regionala befogenheter, den andra är för att styra över kommunernas planmonopol.

”Det är nationella styrsystem som sköter det, vi är låsta i det arbetet. Det krävs en nationell, att man vågar ta den frågan och inse detta. Jag tycker att det varit illa med det. Jag tror man ska våga ge möjligheter till regionerna att ha egna styrsystem”²¹⁵

Regionen blir därmed väldigt central. Staten har för stort geografiskt område att hålla efter och kommunen kan ses som för liten, regionsuppdelningen i form av Skåne Län ses då som lämpligast att sköta det. Emellertid står det inte utan patrull.

”När det gäller skattepolitik, de ekonomiska styrmedlen och lagstiftning så måste det vara en interaktion mellan internationell och nationell nivå. Det passar dåligt på lokal nivå”²¹⁶

Det finns de som menar att det regionala planet inte alls är lämpat för att foga över styrmedel. Det ska skötas på det nationella och internationella planet. Det betyder, å andra sidan, inte att det lokala planet är olämpligt för klimatarbete. Att styrmedel är olämpliga för regionala och lokala nivåer betyder inte att de kommer användas på högre nivåer. Då den nationella nivåns engagemang ifrågasätts faller ofta lotten på kommunen att göra vad de kan.

”Det handlar mycket om olika nivåer, ibland är kommunerna väl så progressiva. Det kanske är därifrån det ska drivas. Men det kommer inte att räcka. Ibland har det väl varit så historiskt i Sverige att staten på nationell nivå varit mest pådrivande, men nu tycker jag att, kanske är det ett paradigmskifte, jag vet inte, men att det är kommuner som har ett sådant hållbarhetstänk.”²¹⁷

Problemet är att kommunen saknar många verktyg som krävs för att genomföra klimatåtgärder. Det är främst via planmonopolet kommunen kan agera. Även regionala aktörer saknar idag möjlighet till tillräckliga regionala styrmedel. Men då staten upplevs som oengagerad i klimatfrågan är det på lägre nivåer som engagemanget finns och menar respondenter att ”*Jag tycker generellt, de här regionala, det är kanske först nu det börjar få en betydelse.*”²¹⁸. Det är de lägre aktörerna som håller uppe engagemanget. Därmed krävs det att det regionala och lokala kan kommunicera, och förmedla, sitt *hållbarhetstänk*. De behöver bära upp arbetet och engagera staten på ett sätt som gynnar dem. Det leder till nästa problem.

En klar majoritet av respondenterna beskriver att kommunikationen mellan offentliga aktörer inte fungerar. Det i sig är en del av problemet i att få igång ett klimatarbete.

²¹⁵ IP 3, s 2.

²¹⁶ IP 2, s 3.

²¹⁷ IP 2, s 3-4.

²¹⁸ IP 13, s 4-5.

”Det finns en viss intressebevakning mellan organisationer i Skåne. Det går inte att komma ifrån. Man har olika uppdrag och de kan gå i varandra, och man bevakar sina positioner för att inte tappa mark (...) Mellan Länsstyrelsen och Region Skåne, där känner man av det tydligast”²¹⁹

Få av respondenterna ser skillnad på Länsstyrelsen och Region Skåne. De arbetar båda med klimatåtgärder samtidigt som det ofta tycks saknas så väl samarbete som samverkan. Det i sig resulterar i dubbelarbete och gör det svårt att få i stånd ett regionalt klimatarbete. Kommunikationsproblemen sträcker sig dock över hela samhället.

”Man har liten förståelse för kommunernas situation, man har små pengar att jobba med och små personresurser, även länsstyrelserna som jobbar nära kommunerna saknar förståelse för de mindre kommunerna. Man förväntar sig att saker ska hända snabbt och att man har investeringsutrymme och så (...) det finns väldigt lite utrymme för att vara sådan staten skulle vilja att kommunen var”²²⁰

Mellan det nationella, regionala och lokala brister kommunikationen. Det är gemensamt för nästan alla respondenter, även om det skiljer var det brister. Resultatet blir dock att det samarbete och den samverkan som efterfrågas i såväl policydiskursen såväl som hos samtliga respondenter inte kan fungera i dagsläget. En lösning är att eliminera högre nivåer genom större regionala befogenheter. Det löser dock inte problemet eftersom ”*En svårighet i det regionala arbetet är att det finns många aktörer. Att samverka med alla är inte lätt*”²²¹. Frågan är alltså om det är möjligt att få med alla aktörer.

Gemensamt för nästan alla respondenter är att någon offentlig aktör behöver agera samordnare. Därav finns det en tro på det politiska systemet, även om det är en del av problemet. Utöver det offentliga finns forskare, näringsliv, ideell sektor och enskilda individer. Vilken roll de spelar varierar dock.

”Men man fångar inte in alla (...) Vi har inga bra kanaler, vi är dåliga på det. Vi kanske anstränger oss för lite och vi vet inte hur vi ska göra för att t ex nå näringslivet”²²²

Som tidigare nämnt så menar många att samhällsdialogen har brister. Det gäller inte bara inom det offentliga utan även mellan andra aktörer. Det är en syn som delas av en klar majoritet. Det finns därför ett värde i att anstränga sig för en bättre kommunikation, det är där olikheterna kommer in gällande vilka som ska inkluderas och hur.

”Man skulle kunna samla något litet gäng med en från varje eller så, för att få samsyn. Men inget stort möte med massa folk. Det skulle bara bli tjafs”²²³

Å ena sidan menar vissa att det inte finns något värde i att inkludera alla samhällsaktörer eftersom det inte kommer föra diskussionen framåt. I det fallet gäller det att vara selektiv och kommunicera med de aktörer som anses betydelsefulla. Anledningen till dialogen består i att det är viktigt att förmedla

²¹⁹ IP 7, s 3.

²²⁰ IP 4, s 7.

²²¹ IP 9, s 3.

²²² IP 9, s 4.

²²³ IP 1, s 5.

problemet så att samhället förstår. ”*Det är viktigt att fler pratar om att det är ett allvarligt problem, man också att det går att lösa det. Att det är nödvändigt att lösa det*”²²⁴.

Näringslivet har liknande roll som Region Skåne ger uttryck för.

”Företag har ofta stort inflytande, de stora företagen kan ha lika mycket påverkan som en kommun”²²⁵

Företag får sin betydelse ifrån dess klimatpåverkan, att de är stora utsläppare. Att engagera dem i klimatarbetet får direkta positiva effekter eftersom att utsläppen minskar. Så gott som alla respondenter erkänner näringsliv, eller företag, som en av de mest betydelsefulla aktörerna.

”Man kan säga att intresseorganisationer eller NGO:s, miljöorganisationer, är jätteviktiga för oss. De har en hel del granskning av olika företag, rankar energibolagen utifrån olika kriterier. Där är naturligtvis intressant för oss att hamna högt upp på rankingarna”²²⁶

Styrmedel är inte det enda sättet att påverka näringslivet. Den ideella sektorn får sin betydelse i förhållande till företagen. De kan sätta press på näringslivet genom att ranka dem. Att framstå som ett gott företag leder till fler kunder vilket gynnar företagen ekonomiskt. Drivkraften för företaget ses då som strikt ekonomisk och företagen kommer att följa det som ger ekonomisk tillväxt. Men det är inte bara i relation till företag den ideella sektorn har betydelse.

”Men det man pratar mindre om är den idéburna sektorn, föreningsliv och liknande. Ska man få till beteendeförändringar är det centralt”²²⁷

Den ideella sektorn fungerar som en länk mellan företag, det offentliga och individer. De förmedlar sitt budskap och påverkar indirekt samhällets alla aktörer. Det är dock inte alla som ser dem som betydelsefulla utan ”... *tror inte att vi har de organisationerna lokalt, att vi [kommunen] behöver ta den dialogen*”²²⁸. Det betyder att den ideella sektorn inte erkänns, finns eller är verksam på det lokala planet och behöver därför inte inkluderas i samhällsdialogen.

Den kanske mest splittrade synen gäller individer.

”Generellt tycker jag att man pratar för mycket med privatpersoner. Man fäster för stor vikt vid att det är personens egna val. Man lägger enormt ansvar på enskilda medborgare”²²⁹

Det finns de som menar att enskilda individer inte bör inkluderas i samhällsdialogen. Istället ses individen, likt policydiskursen, som något som behöver styras snarare än delta i debatten. Det är dock inte alla som håller med om att individer är objekt för styrning. ”*Man kan inte längre tala om för människor hur de ska göra, de vill vara med och veta varför*”²³⁰. Det finns en bild av hur individer måste inkluderas i

²²⁴ IP 8, s 8.

²²⁵ IP 4, s 7.

²²⁶ IP 16, s 9.

²²⁷ IP 3, s 5.

²²⁸ IP 6, s 4.

²²⁹ IP 4, s 9.

²³⁰ IP 6, s 6.

samhällsdialogen och på så vis få chansen att påverka den. Men det är inte bara genom samhällsdialog som individer kan påverka.

”Konsumentmakten är ganska stor. (...) Sen är ju inte konsumenterna tillnärmelsevis så miljömedvetna som vi säger att vi är. Vi handlar inte så grönt som vi påstår. Vilket ju företagen rättar sig efter”²³¹

Individen som konsument kan påverka genom att välja vilka varor och vilket företag de vill handla ifrån. Det är ett sätt att styra företagen i den riktning som anses önskvärd. Problemet är att individen som konsument inte agerar på ett klimatsmart sätt. Det finns därför en ambivalens i synen på individen där den å ena sidan bör inkluderas i dialogen och styras av fria val samtidigt som det finns en skepsis huruvida den kommer att göra de val som är mest skonsamma för klimatet.

”Man kan skapa förutsättningar och ge kunskap, men det är upp till var och en att bestämma vad man vill göra”²³²

Slutligen handlar det då om att erbjuda alternativ och samtidigt ge information. Det gäller inte bara enskilda individer utan alla aktörer. Samtliga respondenter ser frivillighet som ett högt värde. Det ska vara enkelt, lönsamt och frivilligt.

Utmanande diskursyttringar gällande politiskt system och aktörer:

- *Staten är central*
 - *Det regionala är centralt*
 - Det internationella är centralt
 - Individen är central
- *Hierarkiskt system*
 - *Bottom-up-orienterat system, mer befogenheter regionalt*
- *Ej offentliga aktörer har begränsad roll i samhällsdialogen*
 - *Ej offentliga aktörer inkluderas i samhällsdialogen*
- *Individen ges begränsat utrymme (inte med i dialog)*
 - *Individen är en del av samhällsdialogen (med i dialog)*
 - Individen även som konsument (direkt påverka som konsument)
- *Klimatarbete genom styrmedel och planering*
 - *Klimatarbete genom styrmedel, planering och information*
- Det politiska systemet hindrar ett effektivt klimatarbete genom kortsiktighet och bristande kommunikation

²³¹ IP 1, s 4.

²³² IP 10, s 1.

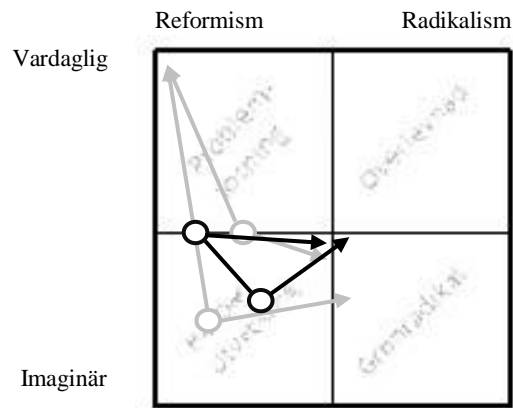

Figure 4.6 – Utmanande diskurser: politiskt system och aktörer

Det finns en relativt jämn fördelning mellan de olika policydiskurserna. Det som avviker är att det internationella tillskrivs större betydelse och att individen är mer betydelsefull. Den stora skillnaden är tron på det politiska systemet. Det finns tydliga utsagor som tyder på en misstro i såväl förmågan att ta beslut som att kommunicera. Det politiska systemet beskrivs då som ett hinder i klimatarbetet, det behövs offentliga aktörer men dessa är inte tillräckligt engagerade. I och med behovet av offentliga aktörer och på grund av att det saknas alternativ till politiska systemet är den mer vardaglig än imaginär, den mest imaginära bilden är regionala befogenheter. Däremot är den radikal så pass att den efterfrågar hårdare, långsiktiga, åtgärder samt en förändring av systemet.

4.5 Story-lines

”Dessutom, och kanske ännu viktigare, är att det också ryms ett stort mått av konstruktiva möjligheter och positiva utfall i en genomgripande klimat- och energiomställning för Skåne. Ett lugnare och allmänt mer miljö- och människovänligt samhälle med ökad livskvalitet samt stort utrymme för innovationer, nya produkter, utökad forskning och nya affärsmöjligheter kan mycket väl också bli resultatet av denna historiska omorientering”²³³

Policydiskursens huvudsakliga *story-line* har framgått tydligt av den tidigare redovisningen. Den präglas av ett ”win-win”-perspektiv. Det som är bra för miljön är även bra för samhället i övrigt. Framst så gäller det förhållandet mellan klimatåtgärder och fortsatt ekonomisk tillväxt, men det gynnar även samhället på andra sätt. Som citatet ovan visar så leder en klimatomställning till vinster för hela samhället, inte minst genom ökad livskvalitet. Klimatåtgärder skulle därmed vara eftersträvansvärda även om det inte fanns något klimathot. Dessutom, även om de efterfrågade klimatåtgärderna kan beskrivas som omfattande och stora så krävs det inga större förändringar från det samhälle vi känner idag. En grund till att vi

²³³ Region Skåne 2009, a.a. s 3.

inte behöver förändra vår livsstil märkvärdigt är vikten av just innovationer. På så vis kan de hot och problem som ses försvinna i förväntade vinster och därmed blir hotet en möjlighet; ”Tillsammans måste vi i Skåne omvandla klimathotperspektivet till ett möjlighetsperspektiv”²³⁴.

Trots de fördelar som en klimatomställning kommer att ge är det ingen självklarhet att alla kommer engagera sig i arbetet.

”Det efterfrågas nya tjänster och nya produkter när konsumenterna blir klimatsmarta. Vi kommer också att få se höjda elpriser vilket ger goda ekonomiska incitament att se över produktionen. Det finns stora pengar att tjäna på att vara energieffektiv. Det gäller att effektivisera det interna arbetet men också att utveckla morgondagens lösningar”²³⁵

Att stå utanför klimatarbetet får då konsekvenser. Klimatsmarta konsumenter kommer att ställa krav på engagemang och konsekvensen för den som inte gör det blir att konsumenterna väljer en annan tjänst eller produkt. Dessutom kommer elpriserna att höjas och för den som inte ser ekonomiska fördelar med en energieffektivisering som tillräckligt för att engagera sig väntar även höjda kostnader. Att inte vara en del av klimatomställningsarbetet är därmed en förlust, utöver den bortvalda vinsten. Det betyder då att klimatomställningens fördelar är väldigt stora. De konkreta åtgärder som föreslås presenteras därför tillsammans med fördelar utöver det som rör klimatet.

”Mer gods måste gå från väg till spår. Tunga lastbilar på våra vägar är inte bra för miljön, men det är också en fara för medtrafikanter och innebär stort slitage på vägbanan”²³⁶

Tåg är ett klassiskt exempel på en efterfrågad klimatåtgärd. Eftersom tåg genererar mindre utsläpp än lastbilar är det en klimatåtgärd att transportera mer via tåg. Men de fördelar en sådan åtgärd skulle ge klimatet ses likställt med de andra fördelar som följer. Det handlar då om minskat slitage på vägbanan vilket även leder till minskade kostnader för samhället att underhålla vägbanan. Dessutom höjer det säkerheten för medtrafikanter ju färre lastbilar som finns i vägnätet. En klimatfrämjande åtgärd som mer tågtrafik blir därmed önskvärd från socialt så väl som ekonomiskt perspektiv. Det finns något för alla i varje åtgärd.

I policydiskursen används en *story-line* baserad på:

- Progressivt klimatarbete ger ekonomiska vinster
- Progressivt klimatarbete ger sociala vinster
- Inga genomgripande samhällsförändringar behövs

²³⁴ Region Skåne 2009, a.a. s 10.

²³⁵ Eliasson a.a. s 4.

²³⁶ Ibid. s 4.

4.5.1 Utmanande story-lines

Som redan framgått sätter inte alla lika stort hopp till innovationer. Om klimatarbete därmed inte är ekonomisk försvarbart så måste något förändras för att klimatåtgärder ska komma till. Den förändringen måste accepteras av samhällets aktörer; det måste alltså ske för det allmänna bästa.

”Men det fanns ändå en acceptans för att fasa ut oljan från privatuppvärmningen, nästa steg ut att få en bred acceptans för att fasa ut den från privatbilismen. Och miljöbilspremie är ett sätt att skapa acceptansen, man känner att man gör något bra för miljön, som inte får kännas direkt i plånboken”²³⁷

Eftersom klimatarbete och ekonomisk tillväxt inte går samma väg måste klimatarbetet stimuleras fram. Genom samhällsdebatt och informationskampanjer blir människor medvetna om situationen och där vilar grunden för en acceptans. Medvetenheten måste sedan kompletteras med styrmedel som visar vägen till det som är klimativänligt, exempelvis genom att höja priset på det som är dåligt för klimatet eller att sänka priser på det som är bra.

”Det finns många bra saker man kan göra, en av de bästa man kan göra för att minska lokala bilresor är att ha bra och säkra cykel- och gångvägar. Inte förbjuda de korta bilresorna om inga alternativ finns”²³⁸

Utöver den ekonomiska stimulansen måste det även bli socialt attraktivt att förändra sitt beteende. Då gäller det att erbjuda alternativ. Det intressanta i denna *story-line* är att den bygger på frivillighet. Det ska bli lönsamt att agera rätt och det ska finnas goda alternativ, därefter är det upp till var individ att välja hur de vill agera. På så vis skapas en sorts artificiell ”win-win” där ekonomi och miljö drar åt samma håll samtidigt som det finns alternativ utan för stora uppföringar. Det ligger i det allmänna bästa att stimulera klimatarbete.

Nästa *story-line* är den som pekar åt vardaglig-reformism. Den framgår tydligt i avsnittet *natur och ekonomi*. Det beror på att diskursyttringen har väldigt lite att säga om såväl problembilden som det politiska systemet, istället är det ekonomin som står i fokus. Den använder sig av skräckliknande scenarion där ett för hårt drivet klimatarbete leder till konsekvenser på ekonomin, exempelvis genom ökad arbetslöshet. Om inte ekonomin är viktigast så betyder det i alla fall att ekonomin är lika viktig som miljöfrågor. Klimatarbete är därmed direkt beroende av hur klimat och ekonomi hänger ihop.

”Det andra är att man kan skära kostnader, det mesta miljöarbetet är kostnadseffektivt. Om man tittar på det som släpps ut i slufändan, end of pipe, så är det ju något du en gång har betalat pengar för, i form av inköp av energi, råvaror eller liknande”²³⁹

²³⁷ IP 12, s 8.

²³⁸ IP 6, s 3.

²³⁹ IP 10, s 3.

Klimatarbete stannar därför vid ekonomiska aspekter. Klimatomställning är att ta tillvara på energi och att spara pengar. Är något olönsamt så är det inte intressant och därmed målas det upp en bild av hur det går att effektivisera bort klimathotet.

Den radikal-imaginära *story-linen* har två olika utformningar. Den första hänvisar till forskning som grund för ett visst agerande.

”Mycket samhällsvetenskaplig forskning visar att vi inte blir lyckligare, efter 50-talet har inte västvärlden blivit lyckligare. Det behöver nog kommuniceras, att koncentrera sig på välbefinnandefrågan, inte välfärden”²⁴⁰

Det är ett försök att se klimatproblemen ur ett ”rationellt” perspektiv och ifrågasätta vårt sätt att leva. Vi blir inte lyckligare av det samhälle vi har idag och det blir en anledning att börja se andra tänkbara levnadssätt. Att då föra in forskning och statistik för att visa på hur dagens samhälle förstör jorden och dessutom baseras på ändliga energislag ger argument till att verkligen genomföra en förändring. Därefter introduceras det nya samhället utan kol och olja.

”Det är viktigt att fler pratar om att det är ett allvarligt problem, men också att det är går att lösa det. Att det är nödvändigt att lösa det. Och att livskvaliteten inte alls behöver bli sämre. Jag lovar inte att den blir bättre, men den kan i alla fall stå kvar”²⁴¹

Istället för ”win-win” målas det upp en bild av hur det nya samhället inte behöver bli allt för obekvämt, det kan mycket väl erbjuda samma livskvalitet som vi har nu även om vi behöver göra vissa förändringar.

Den andra radikal-imaginära *story-linen* är baserad på känslomässiga argument. ”... jorden, det är grundförutsättningen för liv [...] man kan inte fördröja... man har ett ansvar som människa för att vi ska överleva”²⁴² Problemet är att det mänskliga undertrycks av samhället genom de olika roller som finns. Individer interPELLERAS genom, exempelvis, sitt ämbete och ser inte till sig själv utan agerar istället i enlighet med de *ekvivalenskedjor* som följer.

”Som exempelvis mötet med tjänstemannen på högre nivå i regionen, där var det bl a språkbruk som var relativt omöjligt att använda”²⁴³

Det blir en distansering genom den roll som tar över individen och ”*det mänskliga måste in för att det ska vara hållbart*”²⁴⁴. Det handlar om att fokusera på individer, inte de ämbeten de har. Vi måste bort från dagens samhälle för att bli mänskliga igen och det är grunden för ett hållbart samhälle.

Fyra utmanande *story-lines* identifieras. De baseras på:

- Det allmänna bästa
Artificiell ”win-win”
- Ekonomin kan kollapsa
Klimatarbete är att spara pengar genom effektivisering

²⁴⁰ IP 8, s 2-3.

²⁴¹ IP 8, s 8.

²⁴² IP 11, s 8.

²⁴³ IP 11, s 1-2.

²⁴⁴ IP 11, s 4.

- Vetenskapliga argument
Visioner bortom dagens samhälle
- Känslomässiga argument
Individen försvinner i samhället

5 Slutsats

I det här kapitlet analyseras undersökningens resultat och därefter följer de slutsatser som kan dras utifrån dessa.

5.1 Analys och slutsatser

Det är tydligt att industrialismen är de identifierade klimatkursernas *nodalpunkt*. Vissa står väldigt nära industrialismen medan andra står långt ifrån. Undersökningen visar dock att klimatkurser inte behöver vara emot industrialismen, istället är det en fråga om synen på klimatarbete. För den som menar att en klimatomställning leder till ökad ekonomisk tillväxt behöver industrialismens spelregler inte vara problematiska. Klimatomställningen blir en win-win-lösning som sköter sig i det närmaste själv eftersom strävan efter ekonomisk utveckling följer det som är klimatvänligt. Även de som kritiserar industrialismens spelregler har ofta svårt att se alternativ. Det gör att det saknas konkreta förslag. Det framkommer inte minst under kategorin *politiskt system och aktörer* där kritik framförs mot det politiska systemet trots att det saknas tydliga alternativ.

I den skånska klimatpolitiska policydiskursen är själva problembilden entydig. Det finns en klar koppling till klimatforskning och problemet ses som rent naturvetenskapligt. Det ekonomiska och politiska systemet utgör ramar inom vilket en klimatomställning bör ske. Gällande det politiska systemet finns det dock en fragmentering som resulterar i att policydiskursen blir aningen otydlig. Emellertid, för att kunna svara på den första frågeställningen måste policydiskursen presenteras i sin helhet.

- *Hur gestaltas "klimatomställning" i en skånsk policypraktik?*

Problembild:

- * Människan är upphov till problemet
- * Problemet är att jordens temperatur ökar
- * Konsekvenser mäts ekonomiskt
- * Lösningen är att begränsa jordens uppvärmning till två grader genom minskade utsläpp

Natur och ekonomi:

- * Utgår från dagens ekonomiska system
- * Miljö och ekonomisk tillväxt är förenliga
- * Tro på innovationer och ny teknik
- * Det ekonomiska systemet behöver viss styrning

Politiskt system och aktörer:

- * Staten är central
 - Det regionala är centralt
- * Hierarkiskt system
 - Bottom-up-orienterat system, mer befogenheter regionalt
- * Ej offentliga aktörer har begränsad roll i samhällsdialogen
 - Ej offentliga aktörer inkluderas i samhällsdialogen
- * Individen ges begränsat utrymme
 - Individen är en del av samhällsdialogen
- * Klimatarbete genom styrmedel och planering
 - Klimatarbete genom styrmedel, planering och information

Story-line:

- * Progressivt klimatarbete ger ekonomiska vinster
- * Progressivt klimatarbete ger sociala vinster
- * Inga genomgripande samhällsförändringar behövs

I policydiskursen börjar problemet med att mänskliga utsläpp leder till en global uppvärmning. Uppvärmningen måste begränsas till två grader för att undvika omfattande negativa samhällskostnader och det kan uppnås genom minskade utsläpp. Målet för en klimatomställning är då att nå tvågradersmålet, och mer konkret att ställa om samhället till minskade utsläpp. Själva omställningsarbetet gestaltas inom de ekonomiska och politiska ramarna och eftersom klimatåtgärder ses som ekonomiskt lönsamma kommer samhället automatiskt att sträva mot att genomföra dessa. Är de inte lönsamma idag kommer de via forskning, innovationer och teknikutveckling att bli det i framtiden. En klimatomställning kräver därför ingen större förändring av samhället och det politiska systemets uppgift blir att samordna samhällets aktörer för att nå det mest effektiva resultatet. Genom styrmedel leds utvecklingen mot det som ännu inte är lönsamt och genom fysisk planering görs det klimatvänliga enkelt, och på så vis blir det inte frågan om någon större förändring av det vardagliga livet. Policydiskursen delar sig sedan i synen på den mest centrala aktören, om det är staten eller regionala aktörer som ska samordna, planera och använda styrmedel. Att se det regionala som mest centralt följs av en önskan till ökade regionala befogenheter och det är den största förändring från industrialismen som kan identifieras inom policydiskursen. Det är här lämpligt att besvara den andra frågeställningen.

- *Skiljer sig, och i så fall hur skiljer sig, regionala och lokala aktörers gestaltning från den etablerade policypraktiken (såsom den kommer till uttryck i offentliga policy- och strategidokument)?*

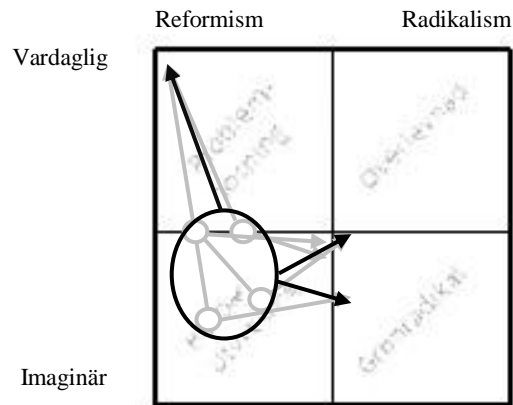

Figure 5.1 – Utmanande diskurser

De utmanande diskurser som identifierats pekar i två olika riktningar. Det gäller en betydligt mer vardaglig diskurs samt en aning mer radikal diskurs. Den vardagliga diskursen gör minst avstamp från industrialismen. Den förutsätter ekonomisk tillväxt och är i sin mest vardagliga form väldigt ointresserad av klimatproblemet i sig. Så länge en klimatomställning gynnar ekonomin är det anledning nog att genomföra dessa åtgärder och om det inte gynnar ekonomin är det ointressant. Därmed finns det egentligen varken ett ifrågasättande eller accepterande av policydiskursens problemgestaltning. Det problem som målas upp gäller istället hoten mot ekonomin. För att säkerställa en god ekonomi gäller det att se klimat utifrån ett ekonomiskt perspektiv och då blir direkt lönsamma klimatåtgärder en självklarhet. Klimatomställning betyder i ett sådant perspektiv att göra det som gynnar miljön eftersom det är lönsamt. Likväl finns det en acceptans i att ekonomin kommer att regleras, även om en sådan inblandning bör minimeras. Diskursen ger då uttryck för att det globala ekonomiska perspektivet är viktigast eftersom lokala styrmedel skapar en snedvriden konkurrens i en global ekonomi. Därför måste de inskränkningar som görs helst ske internationellt.

Den radikala diskursen gör störst avstamp från industrialismen. I sin mest radikala form ifrågasätter den premisserna för den etablerade policydiskursens problembild då hotet beskrivs som mer akut. Dessutom är det inte bara en global uppvärmning som utgör hot, att jordens resurser håller på att sina är lika överhängande. Således finns det två anledningar att ställa om samhället. Klimatomställning betyder så långt att minska utsläppen och att förbereda samhället för en värld utan kol och olja och vägen dit går via förändringar av det ekonomiska systemet. Det beror på att miljö och tillväxt är i konflikt. En klimatomställning måste då innebära en ekonomisk omställning, och i den mest radikala formen betyder det att se bortom välstånd mätt i monetära termer. Det innebär uppoffringar och förändrat beteende. Inom den radikala diskursen delas nämligen bilden att det ekonomiska systemet *interPELLERAR* oss till ekonomiska *subjekt*, vi förväntas agera på ett rationellt sätt som ekonomiska aktörer. En lösning är då att röra sig bort från ekonomiska värderingar, men det finns även mindre radikala inslag i diskursen som ser en styrning av ekonomin som en

potentiell lösning. Klimatomställning betyder då att föra ekonomin i rätt riktning genom olika typer av styrmedel.

Likt policydiskursen varierar synen på centrala aktörer. Den största skillnaden gäller dock det politiska systemet i sig. Eftersom den etablerade policydiskursens *story-line* utgår från ett win-win-perspektiv fångar den därför inte upp övriga samhällsaktörer, det positiva sambandet mellan ekonomi och miljö delas inte. Istället hyses inom de utmanande diskurserna ett ifrågasättande huruvida det politiska systemet är funktionellt eller ej. De ser brister i kommunikation och rivalitet mellan offentliga aktörer. Av den orsaken efterfrågar både vardagliga och radikala aktörer långsiktiga beslut, eller ”*långsiktiga spelregler*”. Uttrycket blir en gemensam punkt, ett *moment*, mellan samhällsaktörerna och trots stora skillnader fungerar det som ett enande kitt; dagens politiska system kan inte producera långsiktighet och orsaken anses vara inneboende i det politiska systemet. Det politiska systemet står därmed i vägen för en klimatomställning och ”*långsiktiga spelregler*” blir en *story-line* de utmanande diskurserna enas bakom i en annars otänkbar koalition där förtroendet till det politiska systemets förmåga att hantera en klimatomställning är lågt.

Den grundläggande skillnaden mellan de studerade diskurserna gäller förhållandet mellan miljö och ekonomi. I policydiskursen korrelerar dessa och det finns därför ingen anledning att förändra det ekonomiska eller politiska systemet. Problemet stannar då i kategorin *problembild* och klimatomställning får innebörden att minska utsläpp utan nämnvärda förändringar. Även om policydiskursens problembild i viss mån ifrågasätts står samtliga aktörer bakom en minskad resurs- och energianvändning, antingen på grund av de ekonomiska fördelar det kan ge, eller på grund av de konsekvenser som väntar. På så vis har det skett en *diskurslösning*, nästa steg är att hantera problemet. Således är det vägen till minskad resurs- och energianvändning som varierar, snarare än problemet i sig. Klimatomställning används alltså för att beskriva den vägen, men uttrycket saknar fixerad betydelse. Det innebär att klimatomställning kan betyda allt från stora omställningar av både det ekonomiska och politiska systemet till status quo. Uttrycket är därmed en *flytande signifikant* och *långsiktiga spelregler* fungerar som en *story-line* för dess innebörd. Klimatomställning beskriver alltså Hajers andra fas, *social etablering* och där är policydiskursen svag eftersom win-win-perspektivet utgår från att problemet hanteras i och med strävan efter ekonomisk tillväxt. Därmed finns det ingen utmanande *story-line* till *långsiktiga spelregler*. Den skrämmande fråga som ställdes i inledningen har därmed fått ett svar: synen på problemet är relativt enad; det är uppfattningen om hur problemet ska hanteras som varierar.

5.2 Avslutande reflektioner

Avslutningsvis bör jag skriva några ord om **FÄRDPLAN 2050** som Länsstyrelsen i Skåne har bedrivit oberoende parallellt med min undersökning²⁴⁵. Under studiens gång har det varit oundvikligt att snubbla över det. Under flera intervjuer, oftast efter avslutad inspelning, riktades det kritik mot Länsstyrelsens metoder för framtagandet. Den mest frekventa kritiken gällde uppdelningen av de dialogmöten som hölls. I dessa bjöds det bara in representanter från samma område, kommuner för sig, näringsliv för sig och ideella organisationer för sig. Det lämnades ofta med frågan varför Länsstyrelsen inte uppmanar till en dialog mellan olika aktörer. Dessutom problematiserades det varför Länsstyrelsens satt med på alla dessa möten, inte som notarie eller åhörare, utan som deltagare. Emellertid, på intet sätt bör det förringas att färdplansarbetet säkerligen kommer fram till viktiga slutsatser, men mitt samlade intryck är att uppdraget inte betänkts tillräckligt. Det kan dock bero på en väldigt pressad tidsram. Icke desto mindre påverkar det resultatet, samhällsdialogen begränsades samtidigt som det saknades ett metodologiskt övervägande, därmed kan både reliabiliteten och validiteten ifrågasättas och det är grunden efter vilken naturvårdsverket ska göra sin nationella utredning. Beaktansvärt är även att jag nekades tillträde till dessa dialogmöten med motiveringen att de inte är öppna för allmänheten. Nekandet skedde med i vetskap om denna undersökning och det framgick tydligt att mitt intresse inte låg i att delta, utan att lyssna, för att på så vis få en inblick i debatten som ett underlag till min undersökning. Dessutom nekades jag även deltagarlistor från dessa dialogmöten med hänvisning till att det kommer framgå i remissversionen. I remissversionen finns dock ingen sådan information. Jag lämnas med en undran, varför var processen så sluten?

²⁴⁵ Eller tvärtom...

6 Begrepp

Antagonism

Konflikten, mellan olika diskurser, om ett ords betydelse.

Artikulation

När ett ords betydelse får en mindre betydelseändring. Det sker egentligen var gång ett ord används.

Element

Ett ord med olika betydelser inom en diskurs.

Diskursiva fältet

Alla de definitioner av ord som utesluts inom en diskurs kallas för det diskursiva fältet.

Diskurskoalition

Samhället består av olika koalitioner som delar en uppfattning inom ett specifikt område, dessa sammanslutningar sker ofta bakom en *story-line*. Varje koalition delar då en specifik förståelse och använder samma *moment* i gällande sak och färgas därför av samma diskurs. En diskurs behöver dock inte vara universell, alltså innefatta allting, utan kan även gälla en trivial sakfråga.

Ekvivalenskedjor

Förväntningar på uppförande baserat på en subjektsposition. Exempelvis mamman som förväntas ta hand om sitt barn.

Flytande signifikant

Ett ord med en fixerad betydelse inom en diskurs, men med olika betydelser mellan diskurser.

Hegemoniska interventioner

Strävan efter dominans.

Interpellation

Att tillskrivas en viss subjektsposition.

Moment

Ett ord med fixerad betydelse inom en diskurs.

Nodalpunkt

En central punkt från vilken andra ord får sin betydelse.

Objektiv

Det som tas förgivet.

Story-line

Används för att förenkla ett problem och göra det lättbegripligt. Bakom en *story-line* sluts olika (diskurs-)koalitioner upp. En graf över regnskogens avverkningstakt är enkel och kan ena de som motsätter sig avverkningen oavsett om det är på ekologiska, djurrättsliga, moraliska eller kulturella grunder.

Subjekt/subjektspostion

Grund för identitet. Mamma, gäst, patient och invånare är exempel på subjekt.

Överdeterminerat

När olika subjektspostioner leder till konflikt för en individ.

7 Referenser

- Alvesson, Mats, Sköldböck, Kaj, 2010. *Tolkning och Reflektion – vetenskapsfilosofi och kvalitativ metod*. Lund: Studentlitteratur (Andra upplagan).
- Barker, Terry i Compston, Hugh, Bailey, Ian, 2008. *Turning down the Heat*. Hampshire: Macmillan Publishers Limited (kap 1, s 15-32).
- Bryner, C. Gary i Compston, Hugh, Bailey, Ian, 2008. *Turning down the Heat*. Hampshire: Macmillan Publishers Limited (kap 2, s 33-47).
- Beckman, Ludvig, 2007. *Grundbok i idéanalys – Det kritiska studiet av politiska texter och idéer*. Stockholm: Santérus förlag.
- Bergström, Göran, Boréus, Kristina, 2000. *Textens mening och makt – Metodbok i samhällsvetenskaplig analys*. Lund: Studentlitteratur.
- Björklund, Stefan, 1976. *Politisk Teori*. Stockholm: Aldus.
- Carlgren, Andreas, 2009. 2008/09:772 *Nettoutsläpp av växthusgaser*. (2012-03-16)
http://www.riksdagen.se/sv/Dokument-Lagar/Fragor-och-anmalningar/Svar-pa-skriftliga-fragor/Nettoutslass-av-vaxthusgaser_GW12772/
- Chakrabarti, K, Sumon, Ahmed, Saeed, 2008. *CNN: Sinking island's nationals seeks new home*. (2012-04-20)
<http://edition.cnn.com/2008/WORLD/asiapcf/11/11/maldives.president/index.html>
- Compston, Hugh, Bailey, Ian, 2008. *Turning down the Heat*. Hampshire: Macmillan Publishers Limited.
- Damro, Chad, MacKenzie, Donald i Compston, Hugh, Bailey, Ian, 2008. *Turning down the Heat*. Hampshire: Macmillan Publishers Limited (kap 4, s 65-84).
- Davenport, Deborah i Compston, Hugh, Bailey, Ian, 2008. *Turning down the Heat*. Hampshire: Macmillan Publishers Limited (kap 3, s 48-64)
- Dryzek, S. John, 1997. *The Politics of the Earth – Environmental Discourses*. Oxford: Oxford University Press.
- Eliasson, Eric, Persson, Tommy, Arnell, Harald, Ehrnstén, Therése, Westlin, Kristina, Stenlo, Anna, Nylander, Anders, 2010. *Klimatmål för Skåne – Regionala delmål under miljö kvalitetsmålet Begränsad Miljöpåverkan*. (2012-02-18)
http://www.lansstyrelsen.se/skane/SiteCollectionDocuments/sv/publikationer/2010/Klimatmal_for_Skane_lagupplöst_100519.pdf
- Esaïasson, Peter, Gilljam, Mikael, Oscarsson, Henrik, Wängnerud, Lena, 2009. *Metodpraktikan – Konsten att studera samhälle, individ och marknad*. Stockholm: Norstedts Juridik AB.
- Europa.eu, 2010. *The EU climate and energy target*. (2012-05-28)
http://ec.europa.eu/clima/policies/package/index_en.htm

- Hajer, A. Maarten, 2005. *The Politics of Environmental Discourse – Ecological Modernization and the Policy Process*. Oxford: Oxford University Press.
- Hajer, A. Maarten, 2009. *Authoritative Governance: Policy-making in the Age of Mediatization*. Oxford: Oxford University Press.
- Hajer, A. Maarten, 2012. *Maartenhajer.nl - FAQ*. (2012-03-16)
http://www.maartenhajer.nl/?page_id=14
- Holme, Magne, Idar, Solvang, Krohn, Bernt 2008. *Forskningsmetodik – Om kvalitativa och kvantitativa metoder*. Lund: Studentlitteratur.
- Holmberg, John, Larsson, Jörgen, Nässén, Jonas, Svenberg, Sebastian, Andersson, David, 2011. *Naturvårdsverket: Klimatomställningen och det goda livet*. (2012-02-27)
<http://www.naturvardsverket.se/Documents/publikationer6400/978-91-620-6458-7.pdf>
- Intervjuperson (IP) 1-16, se *Appendix 1 – Intervjupersoner*.
- Jorgensen, Winther, Marianne, Phillips, Louise, 2000. *Diskursanalys som teori och metod*. Lund: Studentlitteratur.
- Kronsell, Annika, Hildingsson, Roger, Khan, Jamil. 2012. *Intervjustudie om förutsättningar för en svensk klimatomställning – preliminära resultat*. LETS-rapport. (www.LETS2050.se) (2012-05-30)
http://www.lth.se/fileadmin/lets2050/Rapporter_o_Abstracts/120508_Intervjur_apport_final.pdf
- Kvale, Steinar, Brinkmann, Svend, 2009. *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Lund: Studentlitteratur.
- Länsstyrelsen.se, 2012. *Om Länsstyrelsen*. (2012-04-15)
<http://www.lansstyrelsen.se/skane/Sv/om-lansstyrelsen/Pages/default.aspx>
- Naturvårdsverket, 2012. *Underlag till en svensk färdplan för ett Sverige utan klimatutsläpp 2050*. (2012-05-28)
<http://www.naturvardsverket.se/Documents/publikationer6400/978-91-620-6487-7.pdf>
- Naturvårdsverket.se, 2012. *Sveriges åtagande enligt Kyotoprotokollet*. (2012-05-28)
<http://www.naturvardsverket.se/sv/Start/Klimat/Klimatpolitik/Sveriges-klimatpolitik/Sveriges-klimatmal/Sveriges-atagande-enligt-Kyotoprotokollet/>
- Neumann, B. Iver, 2003. *Mening Materialitet Makt – En introduktion till diskursanalys*. Lund: Studentlitteratur.
- Potter, Jonathan, 2010. *Representing Reality – Discourse, Rhetoric and Social Construction*. London: SAGE Publications Ltd.
- Regeringen, 2008. *En sammanhållen klimat- och energipolitik*. Prop. 2008/09:162. (2012-03-16)
<http://www.regeringen.se/content/1/c6/12/27/78/4ce86514.pdf>
- Regeringen, 2011. *Färdplan för Sverige utan klimatutsläpp 2050*. (2012-03-18)
<http://www.regeringen.se/sb/d/14997/a/172811>
- Regeringen.se, 2012. *Nationellt klimatarbete*. (2012-03-18)
<http://www.regeringen.se/sb/d/8756>
- Regeringen.se, 2012 (2). *EU:s klimatarbete*. (2012-05-28)
<http://www.regeringen.se/sb/d/8857>

- Region Skåne, 2009. *Strategiskt program för Skånes klimatarbete 2009-2020*. (2012-02-18)
http://www.skane.se/upload/Webbplatser/Skaneportalen-extern/PolitikPaverkan/Del_1_inkl_RFbeslut.pdf
- Region Skåne, 2012. *Om Region Skåne*. (2012-04-15)
http://www.skane.se/sv/Om_Region_Skane/
- Sabatier, A. Paul, 2007. *The Politics of Environmental Discourse – Ecological Modernization and the Policy Process*. Colorado: Westview Press.
- Torfting, Jacob, 1999. *New Theories of Discourse – Laclau, Mouffe and Zizek*. Oxford: Blackwell Publishers.

8 Appendix 1 – Intervjupersoner

Intervjuperson:

1. Regional branschrepresentant samt VD
2. Ledande befattning inom Länsstyrelsen
3. Regionalpolitiker (MP)
4. Miljöstrateg, Region Skåne
5. Miljöstrateg, liten kommun
6. Lokal- och regionalpolitiker (M)
7. Hållbar Mobilitet Skåne
8. Naturskyddsföreningen, Lund samt Skånenivå
9. Klimat- och energisamordnare, Länsstyrelsen
10. Regional branschrepresentant samt VD
11. Transitionrörelsen
12. Klimat- och energistrateg, Länsstyrelsen
13. Sustainable Business Hub
14. Klimatstrateg, Malmö Stad
15. Miljöstrateg, Lunds Kommun
16. Miljöstrateg, Eon

Listan är modifierad för att vidhålla den utlovade anonymiteten. Det ska även tilläggas att ovanstående är kriterierna för det strategiska betänkandet. Flertalet av respondenterna har andra erfarenheter inom miljö- och klimatfrågor, eller har på annat vis insyn inom olika områden.

Respondenterna har kontaktats via mejl. Därefter har de, vid intresse, svarat mejlledes eller via telefon. Därefter har en tid satts upp. De som inte återkommit fick en påminnelse via mejl och därefter ett samtal. Runt dubbelt så många personer som ingår i den slutgiltiga analysen har kontaktats. Många av dessa var inte intresserade eller hade inte tid. Därför blev inte urvalet bestående av exakt de personer som var önskvärt, men det var inte heller väntat. De som ingår i den slutgiltiga studien representerar Skåne län på ett så bra sätt 16 personer kan.

Det bör här även nämnas att intervjuerna skiljer i längd. Det beror i viss mån på att vissa är mer talförda än andra, men mest på att den tid som avsattes, av respondenten, för intervjun skiljde sig mycket. I respondentförfrågan bads om 30-40 minuter. Vissa kunde dock bara avsätta 20 minuter, vilket de inte alltid förvarnade om, medan andra avsatte mer än 40 minuter. Självfallet påverkar det samtalets karaktär, men det får anses som en dålig anledning för att begränsa alla intervjuer till 20 minuter.

9 Appendix 2 – Frågemall

Generellt

1. Vilken är din roll i det regionala klimatarbetet?
2. Vad vill du lyfta fram som positivt i det förda/pågående regionala klimatarbetet?
3. Vilka problem ser du med det regionala klimatarbetet (förflutet, nu eller framtid)?

Politiska arbetet

4. Vilken roll tycker du att den politiska nivån har att spela i klimatarbetet?

Hur tycker du att det har fungerat/har fungerat?

Ansvarsfördelning

5. Hur ser du på ansvarsfördelningen/samarbetet mellan (*internationella,*) nationella, regionala och lokala mål?

Aktörer/deltagande/demokrati

6. Vilka bedömer du vara de viktigaste aktörerna i det regionala klimatarbetet?
7. Vilken betydelse har relationen mellan dessa aktörer för att bygga acceptans och legitimitet för ett ambitiöst regionalt klimatarbete?

LUNDS UNIVERSITET

Miljövetenskaplig utbildning
Centrum för klimat- och miljöforskning
Ekologihuset
22362 Lund